

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ
ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА**

Кваліфікаційна робота другого (магістерського) ступеня вищої освіти

**СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ:
ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ (НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЇВ
ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ)**

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність – 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство»

Виконала:
здобувачка вищої освіти II курсу,
групи «МП», спеціальності
027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство»
Шпаковська Марина Петрівна
Науковий керівник: завідувач кафедри
івент-індустрій, культурології та музеєзнавства,
канд. пед. наук, проф. **Виткалов В.Г.**

Рецензент:
Заступник директора КЗ «РОРМ» РОР
канд. іст. наук **Самсонюк Т.М.**

Рівне – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ДІЯЛЬНІСТЬ І ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЮ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ	13
1.1. Історіографія розвитку музейної справи регіону.....	13
1.2. Нормативно-правова база роботи музеїв.....	23
Висновки до розділу I	35
РОЗДІЛ II. МУЗЕЙНІ ФОНДИ, ВИДИ, НАПРЯМИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ .	38
2.1. Характеристика сучасного стану музеїв Дніпропетровщини	38
2.2. Місце комунікативного менеджменту в музейних установах.....	47
Висновки до розділу II.....	58
РОЗДІЛ III. СУЧАСНІ МУЗЕЙНІ ПРАКТИКИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЇ ІМЕНІ ДМИТРА ЯВОРНИЦЬКОГО	61
3.1. Застосування інформаційно- комунікаційних технологій в музеї	61
3.2. Новітні форми популяризації музейної діяльності.....	68
Висновки до розділу III	76
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Значення дослідження «Сучасний музей у контексті викликів сьогодення: традиційні та інноваційні форми (на прикладі музеїв Дніпропетровщини)» полягає у всебічному дослідженні еволюційної ролі музеїв у сучасному контексті.

Дане дослідження заглиблюється в історичний розвиток та правові рамки, що лежать в основі музейної діяльності в Дніпропетровській області, надаючи детальний аналіз їх еволюції. У ньому наголошується на адаптації цих інституцій до сучасних суспільних та технологічних змін, досліджується інтеграція інноваційних практик у музейному менеджменті та комунікації. Особлива увага приділяється музею Дмитра Яворницького, в контексті якого досліджується використання інформаційно-комунікаційних технологій та новітніх методів популяризації музейної діяльності. Це дослідження має вирішальне значення для розуміння того, як музеї можуть поєднувати традиційні ролі і напрями власної діяльності з інноваційними підходами, широким використанням інокультурного досвіду, щоб залишатися актуальними та залученими перед обличчям сучасних викликів.

Дослідження пропонує нове уявлення про ефективні стратегії для музеїв, щоб зберегти культурне значення та залучити різноманітну аудиторію у все більш цифровому та динамічному світі.

Актуальність дослідження визначається необхідністю розуміння ролі та місця музеїв у сучасному світі. Адже музеї є не лише архівами культурної спадщини, але й місцями, де відбувається взаємодія індивідів та суспільства з минулим, сучасністю та майбутнім, місцем, яке стає важливим експериментальним центром, де розгортається ґрунтовна науково-дослідна робота, зокрема й атрибуційна її складова.

Дане дослідження ставить перед собою завдання вивчення процесів та факторів, що впливають на функціонування музеїв у Дніпропетровській області в епоху сучасних викликів.

Дослідження включає в себе також аналіз історичного розвитку музейної справи в регіоні, починаючи від їхнього заснування та закінчуючи сучасними трендами та викликами. Важливим аспектом є розгляд правових рамок, що регулюють діяльність музеїв, оскільки вони визначають можливості та обмеження у їхній роботі. Особлива увага приділяється адаптації музеїв до сучасних суспільних та технологічних змін. В музейному менеджменті важливо розуміти, як зберегти культурну спадщину, водночас привертаючи сучасну аудиторію.

Дослідження включає, серед іншого, й аналіз інноваційних практик у музейній сфері, їхній вплив на ефективність та взаємодію з відвідувачами.

Музей Дмитра Яворницького є центральним об'єктом дослідження, оскільки він являє собою переконливий приклад використання інформаційно-комунікаційних технологій та новітніх методів популяризації музейної діяльності. Цей музей дозволяє дослідити, як інновації впливають на взаємодію з відвідувачами та розширюють можливості музейного досвіду.

Загальний напрям даного дослідження полягає в розробці ефективних стратегій для музеїв, щоб вони могли зберегти своє культурне значення та привертати різноманітну аудиторію в умовах все більш цифрового та динамічного світу.

Дослідження сприяє розвитку музейної сфери як ключової складової культурного життя суспільства та сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини в епоху сучасних викликів.

Метою дослідження є вивчення та аналіз ролі та функціонування сучасних музеїв, зокрема музеїв Дніпропетровщини, у контексті сучасних викликів.

Об'єктом дослідження є діяльність та функціонування музеїв, зокрема музеїв Дніпропетровщини, які представляють собою культурні установки, спрямовані на збереження, дослідження та популяризацію культурної спадщини. Об'єкт включає в себе всебічний аналіз музейної діяльності в регіоні в різних аспектах, від історичного розвитку до сучасних практик.

Предметом дослідження є різні аспекти функціонування музеїв Дніпропетровщини в сучасних умовах. Це включає в себе: історичний контекст розвитку музеїв в регіоні, включаючи їхню історію, заснування, та ключові події в їхньому розвитку; нормативно-правову базу, яка регулює діяльність музеїв, включаючи законодавство та положення, що визначають їхні обов'язки та права; сучасний стан музеїв, їхні фонди, види, та напрями діяльності та комунікативний менеджмент в музеях, включаючи способи взаємодії з відвідувачами та популяризацію музейної діяльності.

Для досягнення поставленої мети, слід виконати наступні **завдання**:

- Проаналізувати діяльність і функціонування музею в історичному контексті, зокрема провести історіографічний аналіз розвитку музейної справи в регіоні.
- Визначити ключові моменти та тенденції в історії музейної діяльності Дніпропетровської області та дослідити нормативно-правову базу, що регулює роботу музеїв у регіоні.
- Здійснити аналіз сучасного стану музеїв Дніпропетровської області, визначивши основні види музеїв, їхні колекції та напрями діяльності та дослідити комунікативний менеджмент у музейних установах регіону як важливий напрям професійної діяльності.
- Проаналізувати сучасні музейні практики в Дніпропетровському національному історичному музеї імені Дмитра Яворницького, зокрема вивчити застосування інформаційно-комунікаційних технологій та дослідити новітні форми популяризації музейної діяльності.

Методологія даного дослідження включає в себе комплексний підхід, який об'єднує різні методи і прийоми для вивчення ролі та функціонування сучасних музеїв, зокрема музеїв Дніпропетровщини, у контексті сучасних викликів. Нижче наведені основні методи, які використовуються у цьому дослідженні і за допомогою яких отримано відповідний результат:

1. **Дескриптивний метод** застосований для отримання базової інформації про музеї, їхню історію, функції та структуру використовується

дескриптивний метод. Це дозволяє створити детальний опис об'єкта дослідження, а відтак і здійснити подальший дослідницький пошук.

2. **Аналіз:** метод аналізу використовується для розкриття історичного контексту розвитку музейної справи в регіоні, а також для визначення ключових аспектів та тенденцій у функціонуванні музеїв.

3. **Синтез** як дослідницький метод використовується для об'єднання різних аспектів дослідження та формування загальних уявлень про роль музеїв у сучасному світі. Цей метод дозволяє побудувати цілісний погляд на об'єкт дослідження.

4. **Порівняння:** порівняльний аналіз використовується в роботі для визначення схожих та відмінних аспектів діяльності різних музеїв на Дніпропетровщині. Це допомагає ідентифікувати особливості кожної установи.

5. **Індукція:** метод індукції використовується для отримання загальних висновків та теорій на основі конкретних спостережень і фактів. Наприклад, аналіз конкретних практик музеїв може допомогти висунути загальні принципи їхньої роботи.

6. **Дедукція:** метод використовується для застосування загальних теорій та принципів до конкретних ситуацій у музейній сфері – застосування теорій комунікативного менеджменту до аналізу роботи музеїв.

Загальна методологія передбачає використання цих методів у поєднанні для отримання розуміння сутності об'єкта, аналізу інформації, створення узагальнень та висновків, розробки рекомендацій для покращення музейної діяльності в регіоні.

Теоретичне значення. Дослідження ґрунтується на еволюції концепції музеїв у сучасному соціальному та технологічному контексті. Це розширює розуміння того, що музеї, як культурні інституції, є не статичними сховищами історичних артефактів, а динамічними утвореннями, які взаємодіють і відображають потреби суспільства. Це дослідження певною мірою доповнює академічний дискурс про музеєзнавство, досліджуючи історичну еволюцію, сучасні практики та майбутні перспективи музеїв Дніпропетровщини. Воно

подає оновлений погляд на симбіотичні стосунки між музеями та суспільством, підкреслюючи, як зміни в суспільних цінностях, технологічний прогрес та культурні тенденції впливають на музейну практику. Дослідження також збагачує теоретичні рамки щодо адаптації музеїв до цифрових та інтерактивних технологій, пропонуючи комплексний погляд на інтеграцію таких технологій у музейні установи.

Практичне застосування зібраного і критично осмисленого матеріалу. На практиці це дослідження пропонує кілька застосувань. По-перше, цей матеріал дає фахівцям та адміністраторам (управлінцям) музеїв уявлення про ефективні стратегії залучення сучасної аудиторії, пропонуючи шляхи інтеграції традиційних та інноваційних практик. Акцентування уваги на Музеї Дмитра Яворницького слугує прикладом для розуміння іншими музеями практичних наслідків впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Це може допомогти музеям покращити досвід відвідувачів, розширити освітню діяльність та покращити управління культурною спадщиною.

Крім того, результати даного дослідження можуть стати основою для формування політики у сфері збереження культурної спадщини, фінансування музеїв та розробки законодавчої бази, яка підтримує модернізацію та сталий розвиток музеїв.

Наукова новизна цього дослідження полягає в комплексному підході до розуміння ролі музеїв у сучасному контексті, зокрема на Дніпропетровщині. Він унікально поєднує історичний аналіз, огляд законодавчої бази та вивчення сучасних практик і технологічних досягнень у музеях.

Детальне дослідження запозичення Музеєм Дмитра Яворницького сучасних технологій популяризації музейної діяльності є вагомим внеском у музеєзнавство. Цей аспект дослідження пропонує нове розуміння того, як традиційні музеї можуть трансформуватися в більш інтерактивні, цифрові простори, зберігаючи при цьому свою культурну та освітню сутність.

Крім того, дослідження сприяє ширшому розумінню того, як регіональні музеї в пострадянських державах орієнтуються в викликах і можливостях, які

надає цифрова епоха. Дослідження є вагомим внеском як у теоретичні, так і в практичні аспекти музеєзнавства та пропонує новий погляд на трансформацію музеїв у відповідь на суспільні зміни та прогрес, особливо в контексті Дніпропетровської області, таким чином збагачуючи академічний дискурс та пропонуючи практичні ідеї еволюції музеїв у сучасну епоху.

У контексті аналізу музею в умовах сучасних викликів, зосередження уваги на традиційних та інноваційних формах, прикладом яких є музеї Дніпропетровської області, *всебічний огляд джерел та літератури розкриває різні виміри та перспективи.*

Наявна історіографічна база з цього питання достатньо розмаїта і торкається різноманітних питань функціонування музейної сфери.

Починаючи з робіт В. М. Бекетової «Приватні музеї Дніпропетровщини на сучасному етапі» (2015 р.) та «Музей – вся краса України...» (2009 р.), спостерігаємо поглиблене дослідження приватних музейних ініціатив та історичної еволюції одного з ключових музеїв регіону відповідно. Ці дослідження підкреслюють динамічну взаємодію між історичною спадщиною та сучасними музеологічними практиками в регіоні.

Проект Н. Буланової «Мамай-фест як інноваційний музейний проект» (2009 р.) доповнює цю тему, висвітлюючи конкретний випадок реалізації інноваційних музейних проектів, ілюструючи, як культурні події можуть змінити музейну взаємодію та взаємодію з громадськістю.

Дослідження Д. Василенка та Л. Бутко «Імплементация елементів комунікації в музейну роботу» спонукає їх авторів розмірковувати про важливість сучасних комунікаційних стратегій, пропонуючи, як ці підходи можуть трансформувати музейний досвід у сучасних умовах.

Прикметно, що спільні роботи Н. І. Капустіної та В. М. Бекетової «Віхи музейної біографії» (2009 р.) та «Музеї Дніпропетровщини на сучасному етапі» (2011 р.) дають комплексний огляд музейного ландшафту краю, акцентуючи увагу на його історичний розвиток та сучасні виклики.

Крім того, у роботі використана й відповідна джерельна чи нормативно-правова база наукового пошуку, прикладом якої є «Виконавче регулювання Конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту» (1954 р.) та різні закони та конвенції України, що стосуються культурної спадщини та музейної діяльності, визначення ролі музею в сучасному соціумі; системі його діяльності і взаємодії з іншими установами культури тощо, пропонують важливий контекст для розуміння нормативно-правового середовища, в якому ці музеї працюють. До того ж, за наявності та інтенсивності оновлення нормативно-правової бази цього напрямку помітна зміна ставлення до музею як соціального інституту суспільства.

Аналітичне охоплення поширюється на цифрові та медійні аспекти, як це видно з таких робіт, як «Медіатизація в мережевому суспільстві» Т. П. Савельєвої (2012 р.) та «Використання цифрових технологій у діяльності музейної та пам'ятної співпраці» (2019 р.), що вказує на зростаюче значення цифрової трансформації в музейній практиці.

Та й безліч науково-практичних конференцій, проведених лише останнім часом у мережі закладів вищої освіти та безпосередньо у музейній практиці є також переконливим свідченням виявлення і зростання ролі музею в сучасному українському суспільстві.

Про зміну ставлення до музейної установи в сучасному соціумі свідчить також ліцензування та акредитація подібних спеціальностей у мережі ЗВО країни. І ця тенденція нині також має позитивне сальдо.

Таким чином, вищенаведений корпус фахової літератури та джерел, починаючи від академічних досліджень і закінчуючи юридичними документами, формує багатогранну картину сучасного стану музеїв країни, зокрема й Дніпропетровщини.

Він показує, як ці установи справляються зі складнощами збереження спадщини, одночасно впроваджуючи інновації та адаптуючись до сучасних викликів, включаючи цифровізацію, нормативно-правову базу та еволюцію стратегій залучення громадськості.

Тож запропонований цілісний авторський погляд має важливе значення для всебічного осмислення та вирішення обраної проблематики.

Апробація магістерського дослідження здійснювалася у різних формах, зокрема під час слухання професійно-спрямованих дисциплін навчального плану спеціальності 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» у Рівненському державному гуманітарному університеті під час здобуття вищої освіти ОС «Магістр»; це реалізовувалося також й під час різноманітних обговорень питань розвитку культурної практики й музейної зокрема за місцем власного працевлаштування авторки, а також під час виступів на науково-практичних конференціях різних рівнів, I туру всеукраїнської студентської олімпіади тощо, зокрема:

- **Шпаковська М.П.** – здобувачка ОС «Магістр», спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» РДГУ – Сучасна музейна комунікація Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворницького. *Українська і світова культура в умовах глобалізації них викликів та війни: XIX між нар. наук.-практ. конф.*, м. Рівне, 16-17 листоп., 2023 р. Рівне : РДГУ, 2023. С. 32 [40 с.].

– **Шпаковська М.П.** – здобувачка ОС «Магістр», спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» Рівненського державного гуманітарного університету. – Регіональна практика у час війни: потенціал соціокультурної сфери: *Наука. Освіта. Суспільство очима молодих: XVII між нар. наук. конф. молодих дослідників*, м. Рівне, 15 трав., 2022 р. Рівне : РДГУ, 2022. С.78.

- **Шпаковська М.П.** – здобувачка в/о II (магістерського) ступеня, спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» РДГУ – Мережа закладів культури Дніпропетровщини крізь призму реформи місцевого самоврядування. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентнісно-аксіологічний аспект: всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Полтава, 10.11.2022 р. Полтава : ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2022. С. 23 [37 с.].

- **Шпаковська М.П.** – здобувачка ОС «Магістр» спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» РДГУ – Братства XVI-XVII століть у

культурній практиці України: регіональний погляд із XXI століття (38 с.) (студентська всеукраїнська олімпіада, I тур, 13.04.2023 р. II місце).

- **Шпаковська М.П.** – здобувачка в/о магістерського ступеня, спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» РДГУ – Галузь в умовах експерименту: проблемний ряд в організації її окремих форм. *Звітна наук. конф.*, м. Рівне, 18 трав., 2023 р. Рівне : РДГУ, 2023. С. 76 [116 с.].

- **Шпаковська М.П.** – здобувачка в/о II (магістерського) ступеня спец. 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство» РДГУ – Роль музеїв у дослідженні і популяризації пам'яток історії та культури: регіональний дискурс. *Світовий культурний простір крізь призму сучасних глобалізаційних викликів і війни: XVIII між нар. наук.-практ. конф.*, м. Рівне, 17-18 листоп., 2022 р. Рівне : РДГУ, 2022. С. 29 [40 с.]

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів та підрозділів, списку використаних джерел та фахової літератури.

У Вступі виявлено актуальність теми, здійснено огляд фахової літератури та нормативно-правової бази наукового пошуку, визначено мету та завдання, предмет та об'єкт дослідження, методологічні підходи до вивчення окресленої проблематики, акцентовано увагу на загальній структурі даної роботи.

В Основній частині дослідження, що складається з трьох розділів, з'ясовано сутність музею як культурного феномену сучасного суспільства, виявлено ретроспективу вивчення цього питання та еволюцію музейної мережі в Україні на значному історичному відтинку національної історії; з'ясовано мету і завдання музейної мережі в країні на кожному її історичному етапі тощо. Висловлено окремі методичні рекомендації, які можна використовувати в сучасній музейній практиці регіонів країни.

Чималий обсяг матеріалу даної роботи торкається питань стану функціонування музею Дмитра Яворницького в регіоні, який виконував та виконує й надалі важливу консолідуючу функцію стосовно не лише концентрації історичних пам'яток, але й системи організації науково-дослідної роботи стосовно їх подальшого вивчення та популяризації в соціумі. Саме він

виступає важливим методичним центром для організації подібної практики на Дніпропетровщині.

У Висновках підведено загальні підсумки стосовно проведеного дослідження й акцентовано увагу на його проблемному ряді.

В обсяг кваліфікаційної роботи введено 43 позицій використаної літератури та джерел; кваліфікаційна робота має обсяг у 89 сторінок, із них основного тексту – 84.

РОЗДІЛ І. ДІЯЛЬНІСТЬ І ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЮ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Перший розділ пропонує комплексний аналіз музейного сектору в регіональному масштабі. У першому підрозділі розглядається історіографія розвитку музейної справи в регіоні. Це передбачає детальний розгляд історичної еволюції та віх у музейній сфері, наголошуючи на унікальних характеристиках та трансформаціях, які з часом сформували регіональну музейну практику.

Наступний підрозділ присвячений нормативно-правовій базі функціонування цього культурного феномену, що регулює діяльність музеїв. У цій частині дослідження критично проаналізовано існуючі закони, нормативно-правові акти та керівні принципи, які формують правове підґрунтя музейної діяльності та наголошено на необхідності зміни підходів до цієї соціальної інституції. Досліджуються також питання про те, як ці правові рамки впливають на управління, збереження та представлення культурної спадщини в музеях, а також на їхню роль у формуванні взаємодії музеїв зі своєю аудиторією та ширшого суспільного впливу.

Загалом, цей розділ містить достатньо глибокий огляд музейного сектору з історичної та правової точки зору, висвітлюючи динамічну взаємодію між історичними подіями та нормативно-правовою базою у формуванні практики та еволюції музеїв у регіоні.

1.1. Історіографія розвитку музейної справи регіону

Музеї – це культурно-освітні заклади науково-дослідного спрямування, які займаються вивченням, збереженням і використанням пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, ознайомленням громадян із надбаннями національної та світової історико-культурної спадщини [28]. Слід зазначити, що музеї мають різні форми: державні, комунальні, відомчі та приватні, і кожен

з яких, зважаючи на це підпорядкування, має власний напрям діяльності та відповідний організаційно-культурний ефект.

Неминуше культурне та історичне значення музеїв привертає увагу науковців із різних соціальних і гуманітарних наук. Цей міждисциплінарний інтерес призвів до появи великої кількості різноманітних наукових досліджень, які постійно поповнюються новими матеріалами та розширюють перспективи вивчення цієї теми.

Однак тенденція окремих дисциплін надавати пріоритет окремим аспектам музеєзнавства часто призводить до фрагментарного і локально сфокусованого вивчення створення і функціонування музеїв у різних регіонах.

При цьому потрібно наголосити, що незважаючи на нові умови функціонування держави, її інтеграційні, євро центричні процеси, у багатьох сферах культурного життя й надалі зберігаються радянські принципи організації діяльності установ культури, в яких останні були лише пропагандистами політики партії, що не дає їм, цим установам повною мірою використовувати власний потенціал уже в параметрах функціонування нової держави. Особливо це помітно на регіональному рівні.

У контексті Дніпропетровського регіону, де музеї «борються» з викликами інформаційних технологій та активно намагаються вирішувати соціальні проблеми, анонсоване розуміння історіографії стає вкрай необхідним.

Музеї відіграють особливу роль у розвитку місцевої історії, слугуючи каталізаторами та координаторами культурно-просвітницької діяльності у кожному конкретному регіоні. Керуючись своїми основними функціями дослідницьких і культурно-освітніх установ, музеї займаються збиранням, придбанням, вивченням, збереженням і використанням пам'яток природи, а також матеріальної і духовної культури. Крім того, вони мають на меті залучати громадян до розуміння досягнень національної та світової історико-культурної спадщини.

На тлі краєзнавчого руху, що розвивається, музеї Дніпропетровщини працюють на сучасному етапі, орієнтуючись на реалії та актуальні виклики, які

характеризується переоцінкою загальнолюдських цінностей, зміною форм власності, реформуванням місцевого самоврядування, частою зміною ідеологічних та політичних пріоритетів.

Варто зазначити, що історія музейної справи в Дніпропетровській області налічує 165 років, починаючи зі створення першого Публічного музею Катеринославської губернії в Катеринославі в 1849 році під керівництвом губернатора Андрія Фабра. Однак, потрібно згадати також, що активізувала цю справу й активна практика музейної розбудови, започаткована в Європі, а згодом – і низка Археологічних з'їздів, організованих та проведених в Україні наприкінці XIX – початку XX століття, які також суттєво поглибили цю проблему, зробивши її надбанням широкої громадськості.

Важливою віхою в цій історичній хронології є створення О.М. Полем першого приватного історико-археологічного музею, відкритого для публіки. Цей музей був заснований на честь 100-річчя міста Катеринослава у 1887 році і діяв з 1887 по 1890 рік [8].

Краєзнавчий музей, відомий згодом як Обласний музей ім. О.М. Поля, заснований у 1902 році, пройшов тривалий шлях розвитку і перетворився на сучасний Дніпровський національний історичний музей (ДНІМ).

Основою цього музею стала Полівська колекція, що складалася з археологічних, історичних та культурних пам'яток регіону, яку започаткував О.М. Поль. Із роками ця колекція розширювалася за рахунок приєднання до неї ще понад 20 приватних колекцій. Музей протягом багаторічної історії еволюціонував, перетворившись на багато профільну установу з кількома філіями по всьому місту. Історія закладу характеризується складністю і стійкістю, позначена трьома хвилями відродження під керівництвом Олександра Поля (друга половина 1880-х років), Дмитра Яворницького (після 1902 року) та Агрипини Ватченко (1960-ті роки).

Експозиції музею пропонують різноманітну панораму історичних та культурних наративів, включаючи Історичний музей, діораму «Битва за Дніпро», Музей АТО, що фокусується на сучасних історичних подіях,

Меморіальний будинок-музей Д.І. Яворницького, що вшановує одного з найвпливовіших діячів України, та Літературний музей, що відзначає літературну спадщину, пов'язану з регіоном.

Унікальність Дніпровського національного історичного музею полягає в тому, що він володіє найбільшою колекцією кам'яних баб, що робить його особливим артефактом. Примітно, що свого часу російський імператор Микола II відвідав музей під час Першої світової війни в 1915 році, підкресливши його історичне значення. Місце поховання колишнього директора музею Дмитра Яворницького знаходиться між адміністративною та виставковою будівлями, що додає музею особистого сенсу. Багата колекція музею виходить за межі його стін: частина реліквій була перевезена до Потьомкінського палацу у 1890 році. Крім того, у сховищі музею зберігається єгипетська мумія жінки, датована 1 тисячоліттям до н.е., хоча цей експонат виставляється лише зрідка, додаючи елемент таємничості до музейних пропозицій. Таким чином, Дніпровський національний історичний музей слугує не лише сховищем регіональної історії, а й свідченням незмінної життєздатності та адаптивності культурних інституцій у різні історичні епохи. Його різноманітні виставки та унікальні артефакти сприяють всебічному розумінню минулого та культурної спадщини регіону.

Про динамічну участь і помітну роль Дніпровського історичного музею в культурному середовищі регіону та України свідчать варті уваги ініціативи, з якими виступає музей. Серед них - всеукраїнські музейні фестивалі, які проводяться у Дніпрі що три роки, і в яких беруть участь понад 100 музеїв із різних регіонів України, різних рангів, профілів, форм власності та афілійованості.

Музей бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних виставкових і видавничих проектах, серед яких «Україна - козацька держава», «Козак Мамай», «Українці у світі», «великий скульптурний салон», «Пам'ятки трипільської культури у Ватикані», «Україна - Швеція: на перехресті історії XIII - XIV століть», «Ми звинувачуємо. Голодомор в Україні 1932-1933 років» тощо. Перспективний підхід музею проявляється в поточних починаннях, серед

яких постійне поповнення експозиції історичного музею, завершення проекту Музейного центру О.П. Блаватської, будівництво павільйону та лапідарію для кам'яної скульптури, створення Дитячого інтерактивного музейного центру, відкриття виставок з відкритих колекцій в адміністративному корпусі. Крім того, музей планує видати кілька каталогів: «Козацькі старожитності ДІМ», «Рушники у збірках музею», «Герби Придніпров'я», «Хрести з колекції ДІМ, вотивні пам'ятки групи «Скарби музею», а також буклети про шість музеїв і лапідарій. Заплановано видання наукових збірників, зокрема, випуск 11 «Роль музеїв у культурному просторі України», що є відповіддю на значний попит серед відвідувачів музею [2].

Аналіз історіографічних праць науковців та дослідників свідчить, що основа музейної справи на Дніпропетровщині тривалий час ґрунтувалася на приватному збиранні місцевих реліквій та артефактів світового значення, що охоплювали різні сфери, такі як античність, нумізматику різних епох, реліквії козацької доби, архівні та літературні пам'ятки, серед іншого. За радянських часів приватне колекціонування існувало, але не мало чітко визначеного правового поля. Як правило, приватні колекціонери збирали свої колекції самостійно, без офіційного схвалення чи державної підтримки. Зокрема, колекції марок, значків, монет, купонів і різних етикеток були більш охоче прийняті. Визнання унікальних колекцій часто відбувалося несподівано.

У той період переважало уявлення про те, що цінні колекції були отримані незаконним шляхом, підозрюючи крадіжки з музеїв чи церков, або придбання незаконними способами, включаючи несанкціоновані археологічні розкопки (широко відомі як «чорна археологія»).

Одним із показових випадків є колекція, схожа на кунсткамеру, зібрана електриком із Кіровограда Олександром Ільїним. Ця колекція налічувала приблизно 3-4 тисячі різноманітних історичних та культурних артефактів, у тому числі 200 кілограмів срібла в монетах та ювелірних виробих, а також 5-7 тисяч рідкісних книг та документів [36].

Традиція створення приватних музеїв, перервана за радянських часів, відродилася в наш час. Інформацію про нові музеї, що з'являються в регіоні, ми отримуємо здебільшого з інтернет-джерел та місцевої преси. ДІМ ретельно веде наукову документацію, зокрема уніфіковані паспорти та звіти музеїв Дніпропетровської області. Ця документація офіційно зареєстрована в різних органах влади, управліннях культури та органах місцевого самоврядування, що робить музей сховищем наукових та адміністративних архівів для майбутніх досліджень розвитку музейної сфери. Джерелами для цього звіту про появу приватних музеїв у регіоні впродовж 2000-х років стали ці архіви та особисті спостереження.

Цікавим аспектом еволюції музейної справи у Дніпропетровській області стало створення у 2000-х роках серед існуючих у регіоні п'яти приватних музеїв, заснованих на приватних колекціях як юридичних, так і фізичних осіб. Це Історико-археологічний музей корпорації «ВЕЕСВІ», Музей Хреста в с. Гречане, Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні» єврейської громади Дніпропетровська, Музей українського живопису та Музей машин часу в Дніпропетровську з колекцією автомобілів В. Пруднікова.

Корифеєм серед приватних музеїв Дніпропетровщини є Історико-археологічний музей ім. Володимира Селянина. Заснований і добровільно зареєстрований 24 вересня 2001 року, цей музей розташований у приміщенні корпорації «ВЕЕСВІ» на вулиці Курсантській, 3.

На площі 150 квадратних метрів розміщена експозиція, в якій представлені археологічні знахідки кам'яного віку, раннього металу (єнеоліту та бронзи), залізного віку, античності та середньовіччя. Колекція, що налічує майже 500 експонатів, що була зібрана Володимиром Селяниним протягом багатьох років і містить різноманітні, а подекуди й унікальні культурні артефакти з різних міст, у тому числі й з Криму. Експонати демонструють рідкісні предмети кам'яного та бронзового віку, що дають уявлення про культури та народи Подніпров'я та Північного Причорномор'я з найдавніших часів [10]. І цей музей є також характеристикою наявної регіональної тенденції

стосовно створення невеличких музейних осередків у регіонах, які концентрують у собі локальний набір артефактів, однак уже цим певною мірою розширюють потенціал музейної мережі країни загалом.

У жовтні 2012 року відкриття Музею «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні» стало важливою віхою в історії Дніпра. Музей знаходиться у власності єврейської громади Дніпра і офіційно зареєстрований як окрема юридична особа у листопаді 2013 року, він займає три поверхи центру «Менора» у Дніпрі. Ігор Щупак розробив концепцію музею, а Марк Шляк, член Опікунської ради Дніпропетровської єврейської громади, курує цей проект. Спільні зусилля єврейської громади Дніпропетровська, до яких долучилися відомі українські митці, історики, культурологи та громадські діячі, відіграли вирішальну роль в успішному створенні та відкритті музею з експозицією площею 3 000 квадратних метрів.

Зосереджуючись на Голокості, одній з найбільш руйнівних трагедій минулого століття, музей прагне висвітлити історію єврейського народу, майже знищену в той темний період. Виставка складається із матеріалів, що приміщуються у трьох основних залах, поділених на п'ять тематичних розділів.

Початкова зала «Пам'ять єврейського народу і Голокост в Україні» досліджує чи експонує тонкощі єврейського життя впродовж історії, особливо протягом XVII-XX століть.

Друга зала заглиблюється в тему Голокосту, представляючи сегменти про нацизм, антисемітизм, Бабин Яр, евакуацію, гетто, концентраційні табори і табори смерті.

Третя зала «Пам'ять про Голокост: Відродження єврейського життя після Голокосту», символічно містить інсталяцію «Злам світу» при вході до музею, що представляє глобальні наслідки подій після приходу нацистів до влади. Крім того, музей включає сучасні зали для тимчасових виставок, бібліотеку, інформаційний центр, а також використовує мультимедійні інсталяції та аудіовізуальні технології поряд із традиційними вітринами. Зі своєю колекцією,

що налічує понад 8 000 музейних предметів, установа є свідченням незламної сили історичної пам'яті [15].

Відомим музеєм в історико-культурній характеристиці регіону є Музей хреста, визнаний Ставропігійським історико-етнографічним музеєм, з'являється як третя установа.

Розташований у селі Галушківка Петриківського району, цей самобутній музей експонує понад 2 000 хрестів, зібраних із 15 областей України. На стінах музею, розташованого в стилізованій українській хаті, у вітринах виставлені різноманітні хрести, кожен з яких відображає досвід окремих людей і робить свій внесок в історичний наратив України. Хрести ретельно організовані за регіонами та епохами, що охоплюють X-XX століття.

Мета музею - демократизувати культурну спадщину для широкого загалу. Завдяки колекції оберегів з різних регіонів, у тому числі з сусідніх областей, музей дає можливість людям доторкнутися до хрестів своїх предків. Хоча більшість хрестів виготовлені з металу, колекція також включає керамічні, скляні та кістяні обереги, що відрізняються різноманітними розмірами, текстурами та витонченим різьбленням. Відвідувачі можуть присвятити значний час дослідженню цих експозицій.

Щоб допомогти відвідувачам орієнтуватися в різноманітній колекції, музей пропонує глибокі пояснення про кожен експонат, акцентуючи увагу на найбільш захоплюючих відкриттях. Важливо, що музей розширює свій фокус не лише на купецьких чи шляхетських хрестах, але й на селянських, що органічно вписується в етнографію с. Галушківки та Петриківського району. Окрім своєї ролі музею хреста, Петриківка відома різноманітними культурними традиціями, такими як малярство, килимарство, вишивка та соломоплетіння. Музей хреста здобув значну популярність серед мешканців Дніпропетровської області і є ключовим об'єктом на маршруті зеленого туризму, що сприяє культурному дослідженню та розумінню регіону [18].

Напередодні Дня художника України, 11 жовтня 2013 року, у Дніпропетровську відбулося урочисте відкриття приватного Музею

українського живопису. Ця ініціатива бізнесмена Олега Наумова є мистецькою, освітньою та дослідницькою ініціативою, що має подвійну мету: зберегти спадщину видатних художників дніпропетровської школи та сприяти новому поціновуванню українського мистецтва. Значну частину свого життя О. Наумов присвятив збиранню творів дніпровських художників, і на інавгураційній виставці в музеї представлено понад 200 творів, присвячених цій справі.

Окрім живописних та графічних робіт, яких у колекції музею налічується близько 500, на виставці представлені альбоми, буклети з виставок 1960-х та 1970-х років, особисті речі та слайди з фотографіями з родинного архіву. Ця всеосяжна колекція є свідченням багатой культурної спадщини видатних земляків, і ми продовжуємо збирати матеріали, які ще не увійшли до колекції, і обіцяємо зробити їх доступними на веб-сайті музею, www.museum-painting.dp.ua. На сайті також представлені відеоматеріали, що містять спогади родичів, не лише про дніпровських художників, але й про українських митців XVII-XX століть.

Представлені картини здебільшого написані за радянських часів: це пейзажі, як-от «Бузок» В. Матушенка (1970 р.), зображення величезних радянських будівництв, як-от «Над будмайданчиками» Н. Родзіна (1960 р.), портрети, серед яких «Портрет Н. Н. Кокіної» М. Кокіна (1959 р.) та натюрморти, як-от «Натюрморт із яблуками» А. Войцехівського 1960-х років. Інакше кажучи, це черговий центр музейної локації, спрямований на збереження культурної спадщини в її регіональному вимірі.

Інноваційною особливістю Музею українського живопису є «Музей однієї картини» - особливий простір зі стільцем і великим пейзажем дніпровського художника Віктора Матющенка (1925-1984 рр.).

Ця кімната пропонує відокремлене місце, що дозволяє відвідувачам зануритися у творчість В. Матющенка, а голос за кадром розповідає про картину, її унікальні особливості та життя художника. Відвідувачам пропонується зробити свій внесок у реставрацію цих старовинних творів мистецтва, забезпечити їх збереження та подальше представлення в експозиції

музею [17]. І це також типова практика стосовно створення регіональних музейних осередків, спрямованих на збереження локального культурного контенту.

Історичний аналіз проблеми підкреслює глибокий вплив суспільно-історичних процесів першої половини ХХ століття в країні на розвиток музейної справи у межах всієї України, в тому числі і Дніпропетровщини. А вже на початку 1920-х років під впливом національно-визвольних настроїв були здійснені перші спроби відновити наукові дослідження, активізувати просвітницький потенціал, удосконалити експозиційні принципи.

Значну роль у межах області у зусиллях проукраїнської діяльності відігравав видатний вітчизняний історик Д. Яворницький, будучи директором Катеринославського обласного музею ім. О. М. Поля.

Однак наприкінці 1920-х рр., зважаючи на факт зміцнення радянської репресивної системи, відомим судовим процесом над Спілкою визволення України (1928 р.), набирають сили руйнівні процеси, що призвели до деформації основних музейних засад. Негативні тенденції позначилися на змісті колекцій, зокрема матеріалів з української історії та етнографії, оскільки музеї стали інструментом ідеологічних маніпуляцій, віддзеркаленням загальнонаціональної проблеми.

Тоталітарний режим систематично перетворював музейні установи на ідеологічні інструменти, застосовуючи політичний тиск і масові репресії проти працівників галузі та видатних науковців. Чистка призвела до звільнень, ув'язнень, концтаборів і розстрілів, що призвело до втрати досвідчених кадрів і гальмувало розвиток музейної справи. Свідоме знищення професіоналів було частиною зусиль, спрямованих на викорінення уявних «ворогів народу». І це помітно позначилося на кадровому корпусі країни.

Друга половина 1950 - кінець 1980-х років стали, як відомо, періодом десталінізації та певної лібералізації суспільно-політичного життя. Однак, незважаючи на це, музеї продовжували стикатися з ідеологічним диктатом, а їхній зміст і кадровий склад визначався владними структурами.

У 1960-1980-х роках музейна мережа розширилася, з'явилися музеї різних профілів: історичні, краєзнавчі, художні, літературні, меморіальні, а також музеї під відкритим небом, присвячені історичним та етнографічним аспектам. Крім того, з'явилися державні та громадські музеї історії релігії та атеїзму, покликані боротися з «пережитками минулого».

Той період також залишив помітний негативний відбиток на практику організації музейної сфери і в регіоні, і в Україні загалом, призвівши до нищення величезної кількості музейних чи культурних артефактів і збіднюючи таким чином культурний її потенціал.

Перехід від радянської епохи до незалежної України сприяв реабілітації невинних жертв тоталітарного режиму, в тому числі музейних працівників.

Однак у той період музеї все ще боролися з ідеологічним впливом. Наприкінці ХХ століття глобальна зміна соціокультурної парадигми вплинула на музейну сферу. Традиційні підходи еволюціонували, що призвело до появи нових типів музеїв і ширшої взаємодії з суспільством. Музеї адаптувалися до процесів модернізації, зосереджуючись на індивідуальному досвіді та поглиблюючи діалог із суспільством [14]. Потрібно згадати також, що час, пов'язаний із лібералізацією суспільної ситуації в країні загалом, що розпочалася від часу перебування у влади М.Горбачова, також особливо не сприяв розвитку установ культури і музеїв зокрема, позаяк проблеми з фінансуванням, брак фахівців та інші тотожні чинники звели нанівець безліч яскравих ініціатив. І все ж музей залишився в числі установ, які викликали зацікавлення не лише фахівців, але й широкої громадськості.

1.2. Нормативно-правова база роботи музеїв

Як і будь-яка установа чи організація, музей у власній професійній практиці керується відповідної організаційно-методичною, розпорядчою та нормативно-правовою базою.

При вивченні організаційно-правової структури, що регулює діяльність музеїв, особливу увагу слід приділити дотриманню нормативно-правової бази.

Не менш важливо звернути увагу на питання, пов'язані з кадровим діловодством, процесом атестації наукових співробітників, а також оцінити, як недостатнє і неякісне документальне забезпечення може вплинути на ефективність виконання музеєм своїх основних функцій. Діяльність музеїв в Україні регулюється нормативно-правовою базою, що складається із законів і підзаконних актів, зокрема постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також інструкцій і методичних рекомендацій, виданих Міністерством культури України (згодом – й інформаційної політики), серед інших відповідних документів.

До основних джерел законодавчої бази, що регулює музейну діяльність в Україні, можна віднести наступні закони:

- Конституція України (Основний закон України);
- Закон України «Про культуру»;
- Законом України «Про музеї та музейну справу» та низку розпорядчих чи підзаконних актів, які й надалі регулюють його діяльність.

Слід зазначити, що у Конституції України не міститься безпосередніх згадок про музеї, однак Основний закон регулює їх через конституційні положення, які визначають засади культурної спадщини. Для прикладу у ст. 11 Конституції України встановлюється обов'язок держави сприяти консолідації та розвитку української культури, опосередковано визнаючи ключову роль музеїв. Згідно зі ст. 54 Конституції України передбачається захист культурної спадщини, поширюючи правові гарантії на історичні пам'ятки, що перебувають під опікою музеїв. Відповідно до ст. 66 Конституції України закріплюється обов'язок на всіх осіб, включно з музеями, уникати шкоди культурній спадщині, посилюючи етичну відповідальність, яку несуть музеї. Таким чином, хоча в Конституції немає чіткої згадки про музеї, ці положення підкреслюють їхній життєво важливий внесок у збереження багатой історичної та культурної спадщини України [13].

Закон України «Про культуру» є всеосяжною правовою базою, яка ґрунтовно регулює різні аспекти культурної діяльності. У цьому законодавчому

акті музеї посідають важливе місце, що відображено в ключових положеннях. Для прикладу вже ст. 1 визначає основний набір культурних послуг і визначає культурну діяльність, підкреслюючи її різноманітний характер. Вона охоплює творчу, економічну, наукову, бібліотечну, інформаційну, музейну, освітню та культурно-дозвілєву діяльність, спрямовану на створення, збереження та розповсюдження культурних цінностей.

Це знаходить своє відображення і у сфері регулювання закону, оскільки ст. 2 передбачає, що Закон України «Про культуру» детально регулює культурну діяльність, охоплюючи художню літературу, кінематограф, театр, музику, хореографію, образотворче мистецтво, архітектуру тощо. Крім того, він стосується нематеріальної культурної спадщини, музейної справи, архівної справи, бібліотечної справи та міжнародних культурних зв'язків. Продовжимо подальший аналіз цього документу.

Стаття 8 забезпечує права громадян на доступ до культурних цінностей, наголошуючи на використанні архівних документів, дослідженні музейних колекцій та використанні бібліотечних фондів. Вона встановлює законодавчі процедури для такого доступу.

Окремі засади здійснення музейної справи можемо віднайти і у ст. 12 Закону України «Про культуру», яка визначає різних суб'єктів культурної діяльності, включаючи до їх списку і наукових працівників музею. Таке широке включення підкреслює різноманітну участь у культурній діяльності.

Відповідно до ст. 16 закріплюється обов'язок органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування зберігати культурну спадщину, захищати історичне середовище та забезпечувати безперервний розвиток закладів культури, в тому числі музеїв. При цьому ч. 2 ст. 16 прямо забороняє вилучення або знищення культурних цінностей з бібліотечних, музейних, архівних і фільмофондів з ідеологічних або політичних міркувань, забезпечуючи цілісність культурних фондів. Потужною гарантією для здійснення діяльності музеями є норма ч. 3 ст. 20, яка визначає об'єкти культури, що не підлягають приватизації, захищаючи національну спадщину.

До них відносяться архіви, пам'ятники, археологічні пам'ятки, а також предмети музейних і бібліотечних фондів [27].

І все ж попри суттєву роль Конституції України та Закону України «Про культуру», фундаментальним законом у сфері регулювання діяльності музеїв, є Закон України «Про музеї та музейну справу». Закон України «Про музеї та музейну справу», прийнятий 29 червня 1995 року (в який неодноразово вносилися відповідні зміни), є комплексним правовим документом, що детально регулює різні аспекти музейної діяльності в Україні. Закон складається з кількох розділів, кожен з яких присвячений окремим аспектам музейної справи.

- Преамбула, змінена у 2009 році, слугує важливим вступним сегментом, який задає законодавчий тон, визначаючи сферу дії та цілі закону. У ньому детально викладено правові, економічні та соціальні засади, що регулюють створення, функціонування та управління музеями в Україні.

- Розділ I (Статті 1-5). Загальні положення - встановлює фундаментальні поняття, визначає музеї, окреслює їхні основні види діяльності та формулює національну музейну політику. Він надає музеям право створювати асоціації та вступати до міжнародних організацій, підкреслюючи їхню роль у ширших культурних мережах.

- Розділ II (Статті 6-14). Види музеїв, порядок створення та матеріальна база музеїв - регулює основні операційні аспекти, визначає різні типи музеїв, процедуру їх заснування, статутні вимоги, державну реєстрацію, ліквідацію, музейні території, а також критичні аспекти фінансування та матеріально-технічного забезпечення.

- Розділ III (Статті 15-24). Музейний фонд України – її матеріал окреслює Музейний фонд України, визначаючи його склад, принципи власності, реєстрацію музейних предметів, процедури обліку та Державний реєстр національного культурного надбання. Тут детально описано управління, зберігання та використання архівних документів, що формують всеосяжну систему культурної спадщини країни.

- Розділ IV (стаття 25). Міжнародна діяльність музеїв - зосереджується на діяльності музеїв на міжнародній арені, підкреслюючи важливість транскордонного співробітництва, партнерства та участі у глобальних культурних ініціативах.

- Розділ V (Статті 26-29). Управління, самоврядування та гарантії - розглядаючи організаційну структуру, цей розділ окреслює державне управління, механізми самоврядування та гарантії прав і законних інтересів музейних працівників. Підкреслюється важливість збереження права власності для музеїв.

- Розділ VI (статті 30-31). Відповідальність - встановлює правові наслідки, окреслюючи відповідальність за пошкодження музеїв чи колекцій та порушення законодавства України про музеї та музейну справу. Це забезпечує підзвітність і дотримання правових норм.

Зважаючи на вищенаведене, Закон України «Про музеї та музейну справу» забезпечує надійну і всеосяжну нормативно-правову базу, що охоплює різні аспекти музейної діяльності. Його структурований підхід забезпечує чіткість, підзвітність і правову основу для збереження та популяризації багатой культурної спадщини України [28].

Окрім основного законодавства, нормативно-правова база, що регулює діяльність музеїв, охоплює невід'ємну складову - підзаконні акти.

Ці підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови, накази та інструкції, видані відповідними органами влади, такими як Кабінет Міністрів України та Міністерство культури України, відіграють вирішальну роль у наданні конкретних вказівок та детальних правил для реалізації ширших законодавчих положень. Слід зазначити, що підзаконні нормативно-правові акти слугують для подальшого роз'яснення операційних процедур, організаційних структур та заходів із дотримання законодавства, забезпечуючи всебічне та детальне розуміння нормативно-правової бази.

Завдяки такому дворівневому підходу, що поєднує основоположні закони з детальними підзаконними актами, Україна створила надійну та адаптивну

систему, яка ефективно регулює і спрямовує різноманітну діяльність у музейному секторі. Потрібно наголосити також, що все це певною мірою узгоджується й з міжнародними нормативно-правовими актами, які допомагають й надалі координувати цю діяльність.

Яскравим прикладом підзаконного нормативно-правового акту є Постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 року № 1147 «Про затвердження Положення про Музейний фонд України». Структура Постанови передбачає поділ на окремі розділи:

- Загальна частина;
- Склад Музейного фонду України;
- Порядок ведення обліку музейних предметів та предметів, що становлять музейну цінність.

Текст вищезгаданої постанови ретельно окреслює ключові аспекти, необхідні для ефективного функціонування музеїв. Музейний фонд України, що охоплює як державну, так і недержавну складові, включає основні та науково-допоміжні фонди, які уособлюють різноманітні культурні цінності, що зберігаються в різних музеях. Цей нормативний документ ретельно визначає такі важливі терміни, як інвентарний номер та науковий фонд, забезпечуючи міцну основу для діяльності музеїв. Крім того, він підкреслює важливість конкретних облікових документів, від актів приймання-передачі до інвентарних книг та архівних описів, що сприяють систематичному управлінню музейними колекціями. Заслуговує на увагу нюансований підхід до обліку окремих категорій музейних предметів, враховуючи їхні унікальні характеристики. Крім того, він встановлює положення про міжнародний обмін музейними предметами, збагачуючи спільні зусилля у виставковій, реставраційній та науковій діяльності. Вічне зберігання фондів та облікової документації демонструє підхід держави до збереження культурної спадщини та сприяння освітньому, науковому і культурному прогресу [24].

Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2000 року № 1766 «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні

підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» є ще одним важливим нормативно-правовим документом, що регулює музейну діяльність. Однак при ретельному аналізі стає очевидним, що ця постанова дещо застаріла і потребує уточнення. Зокрема, авторська експертиза виявила наявність застарілих даних, зокрема, щодо переліку та адрес розташування музеїв. Незважаючи на свою чинність, ця постанова не оновлювалася вже понад два десятиліття, що робить її менш відповідною сучасному стану справ у музейній сфері. Тому існує нагальна потреба у її перегляді та актуалізації для забезпечення її подальшої актуальності та ефективності у визначенні юрисдикції музеїв, що перебувають у підпорядкуванні різних суб'єктів [23].

Положення про фондово-закупівельну комісію музею, затверджене наказом Міністерства культури України від 21 березня 2016 року № 144, складається з двох невід'ємних частин: загальні положення та процедури. У цьому Положенні детально викладено порядок створення та функціонування фондово-закупівельної комісії музею державної та комунальної форми власності, а також визначено права та обов'язки її членів. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», Положення вводить терміни, що характеризують два різні типи конфлікту інтересів.

Потенційний конфлікт інтересів виникає тоді, коли особа має приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень. З іншого боку, реальний конфлікт інтересів передбачає відчутне зіткнення між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність прийняття рішень або вчинення дій у межах цих повноважень. Основними обов'язками фондово-закупівельної комісії є експертиза культурних цінностей для включення до музейного зібрання, визначення оціночної та страхової вартості музейних предметів, а також затвердження висновків про виняткову цінність унікальних пам'яток.

Положення детально регламентує процедурні аспекти роботи фондово-закупівельної комісії [25].

Інструкція з організації обліку музейних предметів, затверджена наказом Міністерства культури України від 21 липня 2016 року № 580 складається з 8 розділів та 10 додатків і встановлює порядок та основні вимоги до організації обліку музейних предметів державної частини Музейного фонду України, предметів, що становлять музейне надбання, та предметів науково-допоміжного фонду. У першому розділі подано термінологічні визначення, що охоплюють такі поняття, як музейна аббревіатура, виставка, група зберігання, експозиція, кіно- та відеоматеріали, книжковий облік, меморіальні предмети, наукова атрибуція, науково уніфікований паспорт музейного предмета, реєстрація музейного предмета, реєстраційний номер, облікова одиниця, писемні джерела, музейний предмет, музейний фонд, предмети археології, нумізматики, твори мистецтва, топографічний опис, музейна колекція, фондово-закупівельна комісія, фонодокументи, фотодокументи.

Другий розділ окреслює обов'язки працівників музею щодо забезпечення обліку, зберігання та використання предметів музейного зібрання, детально описує обов'язки головного зберігача та інших працівників, які здійснюють нагляд за обліком і зберіганням музейних предметів.

Третій розділ заглиблюється у склад музейної збірки, класифікуючи предмети за їхньою належністю до основного чи науково-допоміжного фондів. Зокрема, подано детальну систематизацію музейних предметів у науково-допоміжному фонді, виокремлено різні групи зберігання, такі як візуальні матеріали, автентичні предмети, що потребують реставрації, археологічні масові предмети та інші матеріали, що слугують допоміжним цілям.

Четвертий розділ присвячений організації обліку, охоплює етапи обліку, питання галузевого та відомчого обліку, особливості обліку окремих категорій предметів, а також облік і склад фондово-облікової документації. У ньому також окреслено процес запису предметів у різних книгах, включаючи надходження, інвентаризацію та виправлення.

П'ятий розділ встановлює процедуру приймання предметів із зазначенням джерел надходження, а шостий розділ присвячений маркуванню та шифруванню музейних предметів.

Сьомий розділ наголошує на важливості зв'язки фактичної наявності предметів із фондовою та обліковою документацією музею для забезпечення відповідності та виявлення будь-яких розбіжностей.

Восьмий, заключний розділ досліджує причини та умови вилучення предметів з фондової та облікової документації музею. Дотримання вимог законодавства, що регулює діяльність музеїв, є вкрай важливим для збереження культурної спадщини [22].

Основоположним внутрішнім документом, що регулює діяльність музею, є його Статут. Цей документ, затверджений вищим органом управління - власником, містить деталі, що регулюють правовий статус, внутрішнє управління та взаємодію з іншими організаціями.

Важливою складовою Статуту музею є розділ, що стосується майна установи, зокрема музейних предметів і колекцій. Ці елементи, що є невід'ємною частиною Державного музейного фонду, підлягають нагляду щодо їхнього обліку, охорони, збереження, використання та переміщення.

Наступним організаційно-адміністративним документом, який суттєво впливає на діяльність будь-якої установи, в тому числі й музею, є штатний розпис. Цей документ окреслює структуру організації, штатний розпис та схему оплати праці її працівників, включаючи назви посад, штатну чисельність та розмір винагороди. При складанні або перегляді штатного розпису музею необхідно дотримуватися норм, передбачених Наказом Міністерства культури України № 823 від 01.08.2012 р. «Про затвердження примірних штатних розписів державних і комунальних музеїв, заповідників та інших закладів музейного типу» [26].

На додаток до широкої національної правової бази, що регулює сферу музейної діяльності, міжнародні правові акти відіграють суттєву роль у формуванні регуляторного поля на інтернаціональному рівні. Ці глобальні

виміри характеризуються мережею міжнародних договорів, угод і пактів, які в сукупності сприяють гармонізації принципів, що керують музейною справою на міжнародному рівні.

Підвищуючи значення та авторитет музеїв у сучасному міжнародному середовищі, необхідно підкреслити їхній нерозривний зв'язок з міжнародними конвенціями ЮНЕСКО у сфері культури. Будучи основоположними нормативними документами, ці конвенції ретельно регулюють діяльність, пов'язану зі збереженням культурної спадщини у всіх її різноманітних формах і заохоченням культурного розмаїття в цілях діалогу та сталого розвитку. Музеї, керуючись своїми культурними, освітніми та просвітницькими функціями, можуть зробити значний внесок у просування принципів, закріплених у цих конвенціях.

Загалом було розроблено і прийнято сім конвенцій ЮНЕСКО у сфері культури.

Під час зустрічі експертів ЮНЕСКО/ІКОМ обговорювалися, зокрема, роль і відповідальність музеїв у впровадженні та просуванні принципів, викладених у ключових конвенціях, серед яких: Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.); Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.); Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.); Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачу права власності на культурні цінності (1988 р.) [29].

Прийнята ЮНЕСКО в 1972 році, Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини встановила основоположні принципи і пріоритетні заходи для збереження об'єктів, що мають «видатну універсальну цінність» з історичної, художньої, наукової або естетичної точок зору. Наголошуючи на освітніх та інформаційних заходах, Конвенція має на меті зміцнити повагу та прихильність громад до своєї культурної та природної спадщини. Музеї, в тому числі в межах об'єктів всесвітньої спадщини,

відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки та збереженні пам'яток, підвищенні обізнаності туристів та залученні місцевих громад до управління спадщиною [10].

Крім того, музеї відіграють вирішальну роль у передачі знань про нематеріальну культурну спадщину, як підкреслює Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.). Ця конвенція визнає нематеріальну спадщину як звичаї, форми прояву, знання, навички, інструменти, предмети, артефакти та культурні простори, що є невід'ємною частиною самобутності спільноти. Музеї через свої освітні та просвітницькі ініціативи роблять значний внесок у збереження та популяризацію нематеріальної культурної спадщини.

Інший ключовий інструмент, Конвенція ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.), відповідає потребам сучасного суспільства, пропагуючи повагу до культурного розмаїття, обізнаність громадян та творчий розвиток задля глобального миру та міжкультурного діалогу. У світлі цієї конвенції музеї беруть на себе життєво важливу роль в ознайомленні аудиторії з експонатами не лише як з матеріальними об'єктами, а й як із виявами творчості, що мають важливе смислове та ціннісне значення. Сучасний музей, беручи участь у формуванні громадської думки, набуває особливого значення в умовах глобалізації, впливаючи на міжнародні відносини та сприяючи збалансованому і всебічному обговоренню найважливіших питань [11].

Важливим центром для вирішення професійних проблем музейної спільноти є Міжнародна рада музеїв (ICOM). Заснована у 1946 році, ІКОМ слугує глобальною платформою, що об'єднує професіоналів зі 137 країн та регіонів, і відіграє значну роль у вирішенні складних питань, що впливають на музеї міжнародного значення.

У цьому контексті конвенції є кристалізацією спільних принципів і прагнень у глобальному масштабі. Основоположними міжнародними актами у сфері захисту та збереження культурної спадщини є: Конвенція про захист

культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954 р.) [5]. Конвенція ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності (1995 р.) [21].

Ці конвенції слугують потужним інструментом у механізмі зовнішньої політики, сприяючи створенню умов для мирного діалогу, співпраці та взаєморозуміння між державами і народами з різними культурними традиціями. Мистецтво, наукові знання та культурні традиції, як загальнолюдські скарби, не знають кордонів, уособлюючи об'єднуючу силу, що посилює взаємозв'язок людства.

Нормативно-правова база, якою керуються музеї в Україні, є надійною та стратегічною системою, що виходить за рамки дотримання нормативних вимог. Заснована на конституційних принципах і підкріплена спеціальними законами, зокрема про культуру та музеї, ця система створює підґрунтя для всебічного збереження культурної спадщини.

Незважаючи на те, що Конституція України опосередковано визнає важливість музеїв, Закон України "Про культуру" розширює сферу дії, охоплюючи різні види культурної діяльності, включаючи музеї, архіви та бібліотеки. Спеціальний Закон України "Про музеї та музейну справу" забезпечує індивідуальний і детальний підхід, охоплюючи типи музеїв, процедури створення, фінансування, міжнародну діяльність, управління та підзвітність. Аспекти плавно інтегровані у нормативно-правову базу через конвенції ЮНЕСКО, що підкреслюють глобальну роль музеїв у культурному діалозі, збереженні спадщини та зміцненні миру. Ці закони доповнюються практичними підзаконними актами, такими як Положення про Музейний фонд, що містять конкретні вказівки щодо операційних процедур і штатного розпису.

Одним словом, нормативно-правова база галузі, зокрема й регіонального її виміру, є достатньо репрезентативною та також, що дає можливість цим установам повноцінно виконувати усі можливі функції.

Висновки до розділу I.

Історіографічна та джерельна база наукового пошуку, зокрема й законодавча, достатньо репрезентабельна і включає чимало фахової літератури з даного питання, матеріалів численних науково-практичних конференцій, де подібна проблематика стає предметом відповідного наукового студіювання.

Музейний фонд регіонів також розгортає свою діяльність, орієнтуючись на нормативно-правову базу України, а також узгоджуючи власні дії із низкою розпорядчих документів органів місцевої влади, які здійснюють фінансування регіональної мережі. Тому майже всі проблеми, наявні в Україні у цьому плані, торкаються й регіональної мережі, ефективну діяльність якої значною мірою стримує не лише матеріально-технічна база, яка в регіонах оновлюється значно повільніше, ніж це є в потужних культурних центрах або в столиці, але й кадровий потенціал, без якого не можна вести мову про високу ефективність галузі. і в Регіонах ця проблема є значно гострішою.

Музеї Дніпропетровської області України, з їхньою багатою історією є прикладом складної динаміки культурних та освітніх інституцій. Музеї цього регіону, які налічують 165 років від першого Публічного музею в Катеринославі, стали значними сховищами як регіональної, так і світової спадщини. Розвиток цих інституцій відображає ширші історичні та культурні зрушення в Україні та за її межами. Яскравим прикладом є Дніпровський національний історичний музей (ДНІМ).

Походячи з приватної колекції О.М. Поля, вона перетворилася на мультидисциплінарну інституцію, що демонструє археологічні, історичні та культурні наративи регіону. Різноманітні експонати музею, такі як діорама «Битва за Дніпро» та музей АТО, відображають складну історію регіону та здатність музею адаптуватися до сучасних умов та тенденцій. Приватні музеї в регіоні, колись задушені за радянських часів, пережили відродження. Яскравими прикладами є Історико-археологічний музей корпорації VEESVI та Музей пам'яті єврейського народу та Голокосту в Україні. Вони втілюють

відновлений інтерес регіону до збереження різноманітних аспектів своєї історії, від археологічних знахідок до трагічних наративів Голокосту.

Нормативно-правова база, що регулює діяльність цих музеїв, є всеосяжною і ґрунтується на законодавстві України та міжнародних конвенціях. Закон України «Про музеї та музейну справу» та конвенції ЮНЕСКО регулюють їхню діяльність, гарантуючи, що вони служать розпорядниками культурної спадщини та освітніх ресурсів. Ця структура не лише зберігає історію, але й сприяє діалогу між минулим і сьогоденням, дозволяючи музеям взаємодіяти з сучасними проблемами та спільнотою.

Отже, музеї – це більше, ніж просто сховища артефактів. Це динамічні інституції, які розвиваються разом із суспільними змінами та відіграють вирішальну роль у збереженні культури, освіти та залученні громади. Їхній розвиток відображає ширшу тенденцію адаптації музеїв до сучасних викликів, збереження спадщини та активної участі в сучасному культурному дискурсі.

Еволюція музеїв Дніпропетровської області України дає глибоке уявлення про трансформацію культурних та освітніх інституцій в історичному та соціально-політичному контексті. Музейний потенціал цього регіону зазнав значних змін, починаючи зі створення першого Публічного музею в Катеринославі і закінчуючи сучасними багатогранними інституціями, такими як Дніпровський національний історичний музей (ДНІМ). Ці зміни відображають не лише плин часу, а й зміну суспільних норм, політичних ідеологій та культурних пріоритетів. Одним із найяскравіших аспектів цієї еволюції є відродження приватних музеїв після радянської епохи, періоду, позначеного придушенням таких ініціатив. Це відродження свідчить про ширше культурне пробудження, де висвітлюються різноманітні історичні наративи та раніше недостатньо представлені аспекти історії регіону. Такі музеї, як Музей пам'яті євреїв та Голокосту в Україні, є яскравими прикладами цієї тенденції, слугуючи пронизливим нагадуванням про складне та часто бурхливе минуле регіону.

Адаптованість цих музеїв до сучасних викликів є ще одним важливим аспектом їхньої еволюції. Далекі від того, щоб бути статичними сховищами історичних артефактів, вони перетворилися на динамічні сутності, які сприймають технологічний прогрес і активно взаємодіють із поточними соціальними та культурними проблемами. Така адаптивність не лише забезпечує актуальність музеїв для сучасної аудиторії, а й закріплює їхню роль як освітніх та культурних хабів регіону.

Цю динамічну еволюцію підтримує надійна правова та етична база. Ґрунтуючись як на українському законодавстві, так і на міжнародних конвенціях, ця структура містить вичерпний набір керівних принципів, які регулюють діяльність музеїв. Це підкреслює їхню відданість етичному управлінню культурною спадщиною та гарантує, що вони діють як маяки освіти та культури, дотримуючись світових стандартів.

Крім того, роль музеїв у Дніпропетровську виходить за рамки збереження матеріальних артефактів. Вони стали невід'ємною частиною залучення громади, відображаючи сучасні суспільні проблеми та сприяючи почуттю спільної ідентичності та історичного розуміння.

Цей аспект музеїв підкреслює їхнє значення не лише як культурних сховищ, а й як живих інституцій, які роблять активний внесок у культурний та освітній середовища регіону.

Вони є прикладом того, як музеї можуть бути чимось більшим, ніж просто хранителями минулого; Вони є активними учасниками формування культурно-освітнього дискурсу, адаптуючись до сучасних умов та тенденцій, зберігаючи багатий гобелен історії та спадщини.

РОЗДІЛ II. МУЗЕЙНІ ФОНДИ, ВИДИ, НАПРЯМИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

Розділ II під зазначеною назвою пропонує детальне дослідження різних аспектів музейних колекцій, зосереджуючись на їх різноманітності, управлінні та цілях.

У підрозділі 2.1 наводиться характеристика сучасного стану музеїв Дніпропетровської області. Це включає аналіз складу та якості музейних колекцій, виділення унікальних культурних та історичних артефактів, які ці установи зберігають. Також розглядаються виклики та можливості, з якими стикаються ці музеї, включаючи такі аспекти, як фінансування, залучення відвідувачів та інтеграція сучасних технологій для збереження та експонування.

У підрозділі 2.2 розглядається комунікативний менеджмент у музейних установах області. Ця частина присвячена тому, як музеї Дніпропетровської області керують своїми відносинами з різними зацікавленими сторонами, включаючи відвідувачів, місцеві громади та культурні організації.

У розділі наголошується на важливості ефективних комунікаційних стратегій для підвищення видимості, доступності та освітнього впливу музеїв. Він також досліджує, як ці стратегії сприяють загальному управлінню та сталому розвитку музеїв, узгоджуючи їхню діяльність із ширшими культурними та соціальними цілями. Загалом у цьому розділі представлено всебічний погляд на музейні колекції області, наголошено на їхньому значенні та стратегіях управління, які використовуються для забезпечення їх ефективного використання та збереження.

2.1. Характеристика сучасного стану музеїв Дніпропетровщини

У контексті сучасного стану історико-культурної інфраструктури в Дніпропетровській області музеї є цінними історико-культурними рекреаційними ресурсами, пов'язані з життям і діяльністю видатних історичних постатей. Вони приваблюють людей, задовольняючи їхні духовні запити і здатні задовольнити прагнення до пізнання, пропонуючи зміну середовища та отримання нових знань чи розширення горизонтів свідомості.

Станом на січень 2015 року, згідно з інформацією, наданою Дніпропетровським державним інститутом, в області налічувалось 132 музеї різних типів і напрямів діяльності. Більшість із них складають комунальні (24) та державні (106) музеї, що охоплюють широкий спектр профілів, зокрема, культурний (120). Ці музеї відіграють важливу роль у відображенні та збереженні сутності регіону, охоплюючи такі аспекти, як природа, історія, етнографія, культура та мистецтво. Таке співвідношення зберігається переважно і в регіонах.

Крім того, в регіоні діють різні спеціалізовані музеї, в тому числі присвячені історичним, літературним, природничим, мистецьким, технічним та меморіальним темам [1].

Музеї, що роблять свій внесок у дослідження історії та культури Придніпров'я, різноманітні, серед них такі знакові заклади, як Дніпровський національний історичний музей ім. Д.І. Яворницького, Дніпропетровський обласний краєзнавчий музей ім. В.І. Вернадського. Яворницького, Дніпропетровський художній музей, Музей історії Дніпродзержинська, Криворізький міський краєзнавчий музей, Павлоградський історико-краєзнавчий музей, Нікопольський краєзнавчий музей, Васильківський краєзнавчий музей, Сурський краєзнавчий музей, Сурсько-Литовський музей художника Ф. Решетнікова, Межівський історико-краєзнавчий музей ім. П. Калнишевського м. Новомосковська, Комплексний музей історії Царичанського району, Історико-краєзнавчий музей ім. О. Коваля м. Підгородне Дніпропетровського району, Петриківський музей етнографії, побуту та народного мистецтва (створений у грудні 2010 р.), Жовтоводський міський історичний музей ім. Я. І. Пригожина, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, Музей історії м. Жовтоводська, І. Пригожина, Орджонікідзевський історико-краєзнавчий музей ім. М.А. Забутка, Софіївський районний краєзнавчий музей та Музей історії села Чумаки Томаківського

району. Крім того, є один державний музей, підпорядкований Міністерству промислової політики, а саме Державний металургійний музей України в приміщенні Інституту чорної металургії в Дніпрі. Решта музеїв, у тому числі народні, працюють на громадських засадах і розподілені по галузевих відомствах, акціонерних товариствах, підприємствах, навчальних закладах, комерційних фірмах та сільській місцевості [9].

Запровадження різноманітних форм власності породило нову систему підпорядкування музейних установ. Хоча музейні предмети є державною власністю і входять до складу Музейного фонду України, більшість музеїв перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад - обласних, міських, районних чи сільських. Така ситуація спонукає музеї, особливо в сільській місцевості (передусім громадській), активно шукати власників, які могли б надавати фінансову підтримку, утримувати музейний персонал, стежити за безпекою будівлі, опаленням, освітленням, покращувати експозиції, вести бухгалтерський облік та зберігати музейні предмети.

Відтак, поняття «громадський музей» дедалі частіше сприймається як застаріле, особливо коли музей не має конкретного колективного власника і існує в районному центрі, селі чи містечку. У таких випадках звання «народний» не забезпечує нормального існування музею, оскільки йому бракує відчутної матеріальної підтримки. У той же час, реформа місцевого самоврядування, зосередження коштів у територіальних громадах дозволяє останнім робити їх перерозподіл на користь установ культури, зокрема і музеїв. І в цьому плані лише ефективна діяльність останніх надасть можливість територіальним громадам залишити музей у числі культурних пріоритетів.

У Дніпропетровській області сьогодні замість 11 музеїв, що працюють на громадських засадах, функціонує 11 комунальних закладів культури, кожен з яких є окремою юридичною особою, підпорядкованою міським, районним та сільським радам. Є сподівання, що буде досягнуто прогресу у вирішенні проблеми матеріальної підтримки цих музеїв.

Наразі більшість музеїв області належать до різних категорій, більшість з яких є комплексними музеями, що охоплюють краєзнавчий, етнографічний та природничий напрямки. Решта категорій включають по дві - історичні, художні та природничі музеї, а також два музеї науково-технічного профілю. Ці заклади спільно зберігають, вивчають та популяризують понад 900 тисяч оригінальних та унікальних пам'яток природи, археології, етнографії, історії, техніки, культури та мистецтва регіонального, національного та світового значення. Щорічно музеї Дніпропетровської області відвідують майже 950 тис. осіб, з них 400 тис. учнівської та студентської молоді [9].

У результаті ретельного вивчення та аналізу музейної діяльності в Дніпропетровській області було виявлено кілька нагальних і важливих питань, які визначають майбутню траєкторію розвитку музейної галузі.

Серед них - необхідність зміцнення та розвитку матеріальної інфраструктури, впровадження комп'ютерних технологій для комплексного управління колекціями, популяризації музеїв та підвищення ефективності роботи в цілому. У центрі уваги також удосконалення системи охорони та збереження музейної спадщини, впровадження інноваційних маркетингових стратегій та нових підходів до управління галуззю. Крім того, наголошується на вирішенні гострої потреби у кваліфікованих кадрах та розширенні регіональної музейної мережі. Це передбачає створення музеїв різного профілю, здатних відображати багатство і різноманітність природного середовища, а також унікальну історичну та культурну спадщину, промислову доблесть, наукові досягнення і людський потенціал регіону. Розширення видавничої діяльності має важливе значення для поширення унікальних історичних джерел, що зберігаються в регіональних музеях. Крім того, пропозиція включає створення спеціального веб-сайту «Музеї Дніпропетровської області».

Нагальною проблемою є збереження та реставрація музейних колекцій, що потребує розвитку реставраційної бази. Понад 40% від загальної кількості музейних предметів в області потребують термінової реставрації. Музеї стикаються з нестачею коштів на придбання нових предметів, що призводить

до втрати цінних артефактів, які потрапляють до приватних колекцій та вивозяться за кордон. Багато музеїв регіону потребують капітального ремонту, реконструкції та створення експозицій, присвячених різним хронологічним періодам і тематичним напрямкам. Серед конкретних кейсів - ремонт другого поверху музею «Літературне Придніпров'я», реставрація будинку О.П. Блаватської та її родини, ремонт 8 зали в Історичному музеї, оновлення приміщень та створення нових експозицій у Дніпровському художньому музеї, Криворізькому, Нікопольському та Павлоградському історико-краєзнавчих музеях. Крім того, є пропозиція створити музей, присвячений мистецькій колекції, зібраній під час фестивалю «Мамай-фест», під потенційною назвою «Мамай у Дніпродзержинську». Ці заходи спрямовані на вирішення багатогранних викликів та просування музеїв регіону до більш динамічного та впливового майбутнього [3].

Ці виклики, на думку Н. І. Капустіної та В. М. Бекетової підкреслюють необхідність реалізації комплексного комплексу заходів, спрямованих на розвиток музейної галузі в Дніпропетровській області, що відповідає сучасному етапу розвитку нашої держави. Метою є створення сприятливих умов для ефективного функціонування музеїв Дніпропетровської області, підтримка маркетингових та інноваційних починань у музейному секторі для активізації їхньої діяльності. Передбачені заходи повинні включати в себе розширення регіональної музейної мережі шляхом створення нових та різноманітних музеїв, що сприятиме підвищенню ефективності їхньої діяльності в сучасних реаліях.

Успішне вирішення вищезазначених завдань протягом має поступово перетворити музейну галузь регіону на сучасну, добре розвинену мережу багато профільних музеїв. У цих установах будуть зібрані великі та цінні колекції оригінальних та унікальних історичних та культурних пам'яток регіону, які будуть ретельно зберігатися та охоронятися. Потужна сучасна матеріальна інфраструктура, комп'ютеризована підтримка та висококваліфіковані працівники дозволять музеям регіону стати справжніми центрами культури, науки, освіти та туризму. Їх ключова роль

поширюватиметься на поглиблення розуміння історії та культури Придніпров'я, поширення знань про маловідомі грані, а також сприяння просвітництву, вихованню та культивуванню національної гідності, етичних норм та естетичних почуттів серед місцевого населення [9].

Невід'ємним і важливим аспектом діяльності музеїв Дніпропетровської області є складне питання фінансування. Ефективне функціонування музеїв значною мірою залежить від фінансової підтримки. Забезпечення сталого і достатнього фінансування стає постійною проблемою, що вимагає стратегічного планування, залучення громадськості та адвокаційних зусиль, щоб підкреслити значний культурний внесок, який музеї роблять у розвиток регіону.

Вирішення питання фінансування стає необхідним для забезпечення постійної життєздатності та доступності цих культурних інституцій, що дозволить їм виконувати свою важливу роль у збереженні та популяризації унікальної спадщини регіону. У рамках Програми розвитку культури у 2017-2025 років, прийнятої Дніпропетровської обласною радою визначено розвиток та підтримка музейної діяльності як один з пріоритетних напрямків діяльності. Розподіл коштів у рамках Програми розвитку культури Дніпропетровської області висвітлює як минулі виклики, так і позитивні зрушення у підтримці музеїв.

У рамках Програми розвитку культури протягом 2017-2021 років було закладено 560 тис. грн. на організацію сучасних виставок музейних експонатів, театралізованих та музичних інтерактивних музейних виставок для цільових аудиторій, з яких: 160 тис. грн. за кошти обласного бюджету, а 400 тис. грн. з інших джерел. Такий підхід, на жаль, відображає, що навіть у парадигмі культурної сфери фінансування музейної справи тривалий час не було в пріоритеті органів влади.

Слід зазначити, що у програмі на 2021-2025 роки Дніпропетровська обласна рада передбачила суттєво більшу суму – 3.88 млн. грн., з яких: 2.98 млн. грн. – кошти обласного бюджету, 0.9 млн. грн. – з інших джерел. Загальне

збільшення фінансування з обласного бюджету є позитивною тенденцією. Ці зміни свідчать про зростаюче усвідомлення важливості культурного сектору, і хоча проблеми залишаються, збільшення фінансування в останній програмі демонструє більш перспективні перспективи для підтримки та розвитку музеїв у Дніпропетровській області. Подальші зусилля, спрямовані на пріоритетне фінансування музеїв в обласному бюджеті, матимуть вирішальне значення для забезпечення довгострокової життєздатності та зростання культурних інституцій [20 ; 30].

Музеї Дніпропетровської області стикаються також зі значним викликом, що полягає у порівняно низькій кількості відвідувачів, особливо в умовах війни. Ця проблема є багатогранною, на неї впливають такі фактори, як обмежена поінформованість громадськості, застарілі промоційні стратегії або їх відсутність. У цьому контексті, враховуючи унікальну роль ЗМІ у висвітленні поточних подій, музейні працівники повинні володіти здатністю визначати не лише самотність, але й актуальність історичних пам'яток. Вони повинні прагнути залучати музейні артефакти до сучасної тематики. Така практика існує у різних музеях регіону.

Результати соціологічного опитування, проведеного співробітниками Дніпровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького в Дніпрі, виявило промовисті результати. Згідно з опитуванням, 50% респондентів не мали достатньої інформації про музейні заходи, 25% взагалі не знали про діяльність музею, 10% навіть не знали про існування музею в місті, надаючи перевагу іншим варіантам проведення дозвілля, таким як кінотеатри та нічні клуби. Незважаючи на налагодження тісних зв'язків з п'ятьма регіональними телеканалами, співробітники музею урізноманітнили формати спілкування з журналістами: прямі ефіри, інтерв'ю, участь у різноманітних програмах, орієнтованих на різну аудиторію. Аналізуючи ситуацію через призму Дніпропетровського музею, стає очевидним, що для підвищення обізнаності мешканців міста про діяльність музею необхідне більш ефективне використання ЗМІ, можливо, у 2-3 рази ефективніше, що свідчить про те, що

багатом музеям, можливо, потрібно ініціювати такі зусилля з нуля [16]. Незважаючи на постійні виклики, спричинені війною, музеї Дніпропетровської області продовжують активно працювати, демонструючи неабияку стійкість перед обличчям несприятливих обставин. Ці заклади культури наполегливо виконують свою місію зі збереження та популяризації багатої історичної та культурної спадщини регіону, усвідомлюючи важливість збереження почуття спадкоємності та ідентичності у складні часи. Більше того, під час війни встановлюються рекорди України. Для прикладу свідченням цієї стійкості є Музей машин часу в Дніпрі, де директор Михайло Прудников нещодавно організував надзвичайний подвиг. У рамках чудової виставки «ХВЗ для покоління», присвяченої 100-річчю Харківського велосипедного заводу, музей встановив рекорд України, перевізши на велосипеді чотири мішки картоплі з Харківського велосипедного заводу «Україна». Подія продемонструвала не лише багату історію велосипедів ХВЗ, а й інноваційний та динамічний дух музею, який адаптується до складних обставин [34].

В умовах воєнного стану та комендантської години Національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького у Дніпрі, організував традиційний захід «Ніч музеїв». Незважаючи на обмеження, співробітники музею вжили надзвичайних заходів, евакуювавши всі експонати, і водночас винахідливо курували дві виставки, не покладаючись на традиційні музейні експонати. Перша виставка, «Історія України: Основа» творчо використала артефакти з особистих колекцій співробітників музею, створивши унікальний наратив історії України через предмети. На другій виставці були представлені артефакти, знайдені в зоні бойових дій, передані саперами та Збройними силами України, які беруть участь у розмінуванні та фортифікаційних роботах у Харківській області, Дніпропетровській області та на Донбасі.

Незважаючи на змінений графік, у Національному історичному музеї ім. Д. І. Яворницького в рамках «Ночі музеїв» відбулися різноманітні заходи. На відвідувачів чекав невеличкий ярмарок хенд-мейду, майстер-класи зі створення фетрових брошок з «бавовни», а також цікаві конкурси, зокрема, конкурс

дитячого малюнку на тему історії України та конкурс реконструйованих історичних костюмів. Захід став святом творчості та історичної пошани та завершився рок-концертом гурту «Кімната Гретхен» на музейній площі, який продемонстрував культурне багатство Дніпра навіть у складні часи. Слід зазначити, що до івенту під гаслом «Дніпро. Стійкість та єдність», долучилися одразу кілька музеїв, що підкреслило колективну силу та єдність культурних інституцій міста [33]. Потрібно нагадати, що цю практику нині використовують чимало не лише музеїв, але й установ культури у відносно затишних регіонах, помітно впливаючи на патріотичну складову місцевого населення.

Комплексна оцінка сучасного стану музеїв у Дніпровському регіоні виявляє розгалужену систему, що характеризується багатою культурною спадщиною, яка співіснує з постійними викликами. 132 музеї регіону слугують життєво важливими сховищами історичних, мистецьких та природних скарбів, що відображають сутність різноманітного минулого Дніпра. Хоча зміни у структурі власності вирішили деякі фінансові проблеми, такі критичні питання, як недостатнє фінансування, потреби у реставрації та низька кількість відвідувачів, підкреслюють необхідність комплексних рішень.

Про позитивну траєкторію у подоланні викликів свідчить збільшення фінансування, виділеного в програмі 2021-2025 років, що свідчить про зростаюче визнання важливості культурного сектору. Стійкість, продемонстрована музеями під час воєнного лихоліття за допомогою інноваційних записів та адаптивних заходів, підкреслює їхню відданість збереженню культурної спадщини. Ефективна співпраця зі ЗМІ та комунікаційні стратегії стають важливими інструментами для підвищення обізнаності та залучення громадськості.

Оскільки регіон прагне перетворити музеї на динамічні центри культури, науки, освіти та туризму, нещодавні події, такі як «Ніч музеїв» на тему «Дніпро. Стійкість та єдність» демонструють колективну силу в умовах викликів, висвітлюючи неминуще культурне багатство міста. Для того, щоб рухатися вперед, вирішення проблем фінансування, посилення роботи з

громадськістю та зміцнення стійкості стають ключовими компонентами для забезпечення сталого зростання та впливу музеїв у Дніпрі та регіоні. У той же час маємо пам'ятати, що покращення якості і конкурентної спроможності музею можливе лише за умови достатнього фінансування, яке допоможе змінити принципи організації усіх видів діяльності, запросити кваліфікованих фахівців. І в цьому плані контроль за використанням коштів, як і розробка нових критеріїв оцінка діяльності установи – чи не найважливіший сегмент подальшої ефективності функціонування музейної мережі.

2.2. Місце комунікативного менеджменту в музейних установах

Комунікативний менеджмент у музейних установах, складна та багатогранна дисципліна, охоплює кілька ключових напрямків, які визначають її сферу застосування та застосування. Важливо розуміти ці сфери, щоб оцінити, як комунікативний менеджмент працює в музеях, особливо з огляду на унікальні виклики та можливості, з якими вони стикаються. По-перше, менеджмент у музеях розглядається як процес, що включає стратегічне та цілеспрямоване поведіння з ресурсами через виконання управлінських функцій, таких як планування, організація, мотивація та контроль. Ця перспектива підкреслює процесний характер управління, підкреслюючи безперервну та динамічну взаємодію між різними управлінськими видами діяльності та цілями музею.

По-друге, менеджмент розглядається як система управління, що дозволяє ефективно розподіляти управлінські завдання всередині установи і консолідувати зусилля всіх членів для досягнення цілей і планів організації. Такий підхід підкреслює системний та структурований характер управління, де різні компоненти працюють у гармонії для реалізації загальних цілей музею.

По-третє, під менеджментом розуміють управлінський потенціал, колектив спеціально навчених осіб (менеджерів), які своїми компетенціями та ефективною командною роботою можуть реагувати на динаміку ринку та зовнішні впливи середовища, адаптуючи організацію до нових умов. Цей

аспект управління фокусується на людському капіталі в музеях, наголошуючи на важливості навичок, знань та командної роботи в навігації в складному та часто змінному середовищі музейної діяльності. Нарешті, менеджмент вважається мистецтвом управління, що дозволяє організації виживати і процвітати в рамках своєї галузі. Цей погляд на менеджмент поєднує наукові та творчі аспекти управлінської практики, визнаючи, що успішний менеджмент у музеях часто вимагає поєднання аналітичного мислення та творчого вирішення проблем. Такі відомі вчені, як В.В. Дергачова, К. О. Кузнецов, З. В. Григорова, визначають менеджмент як раціональний спосіб управління підприємствами (фірмами); менеджмент орієнтований на отримання прибутку; вона передбачає наглядову діяльність, яка використовує специфічні форми організації праці, договірні та договірні відносини між працею і капіталом; Це особлива галузь наукових знань і професійна спеціалізація менеджерів. У контексті музеїв управлінські навички та можливості використовуються для використання об'єктивних закономірностей та закономірностей конкретної галузі наукової діяльності для досягнення цілей розвитку та найбільш ресурсо ефективного функціонування [39].

Важливо відзначити, що хоча «менеджмент» і «адміністрування» часто використовуються як синоніми, вони мають різні конотації щодо об'єкта управління та його функціональних цілей. Під менеджментом, як правило, маються на увазі організації, що функціонують в ринковому середовищі і орієнтовані на економічну ефективність. Сучасний менеджмент ґрунтується на розумінні того, що зовнішнє середовище організації є дуже мінливим, що вимагає постійного вивчення ринку, використання інструментів маркетингу та прогнозування, всебічного аналізу інформації, рентабельного виробництва та прибуткових продажів, а також включення соціологічних та психологічних підходів до розкриття особистісних якостей та навичок робочої сили. Сучасні музеї, як об'єкти управління, мають специфічні характеристики, які формують їх підхід до управління.

До них належать унікальність кожного музею та його колекцій, що кидає виклик стандартизації та оцінці потенціалу, а також цінність музею та його експонатів, які часто не можуть бути економічно виміряні та суб'єктивно оцінені. Музеї, незалежно від розміру чи класифікації, приваблюють свою аудиторію своєю унікальною цінністю. Музейний менеджмент – це спеціалізована сфера, яка вимагає поєднання професійних знань з історії, історії мистецтва та археології із загальними сучасними управлінськими навичками. Вона передбачає реалізацію фундаментальних функцій і методів управління, керівництво персоналом, формування ефективних систем зовнішньої комунікації із зацікавленими сторонами.

Подальші дослідження в галузі музейного менеджменту полягають у розробці актуальних моделей управління музеями в контексті сучасних геополітичних, соціальних, економічних змін, інноваційних трансформацій соціально-економічних систем.

Українські музеї охоплюють різноманітні спеціалізації, включаючи краєзнавство, історію, етнографію, мистецтво та археологію. Ці інституції зазнають значних трансформацій у відповідь на глибокі суспільні зміни та технологічний прогрес. Цифрова ера, що характеризується поширенням комп'ютерних технологій та соціальних мереж, наклала нові імперативи на музеї, особливо з точки зору залучення різноманітної аудиторії, що охоплює різні вікові групи, соціальні статуси та вподобання. Одним із критичних викликів для українських музеїв є баланс між традиційними функціями та новими технологіями привабливості.

Швидкі темпи змін у сучасному суспільстві змушують музеї критично переоцінювати свою ідентичність та місію, роблячи акцент на збереженні культурних артефактів, поширенні знань та залученні широкої бази відвідувачів. Інтеграція комунікаційних технологій має вирішальне значення для досягнення цих цілей. Відсутність такої інтеграції в наш час може поставити під загрозу актуальність та існування музею.

Ключовими комунікаційними елементами цієї трансформації є діджиталізація, інноваційне управління персоналом та застосування технологій зв'язків з громадськістю (PR). Впровадження інноваційних комунікаційних стратегій та методів у музейному просторі може підняти український музейний сектор на новий рівень розвитку. Цей пошук інноваційних форм і методів комунікації зумовлений зміною цінностей та вподобань музейної аудиторії, яка дедалі більше схиляється до розваг у пізнанні мистецтва та культури.

Трансформація українських музеїв – це багатогранний процес, який передбачає адаптацію до нових соціально-економічних умов. Вона включає модернізацію музейних практик та визнання зростаючого значення музеїв у сучасному суспільстві та культурі.

Цей процес знаходить відображення в роботах різних дослідників, таких як Г. Аарас, З. Мазурик, Л. Бакаютова, В. Великочого, Г. Гасюк, В. Гордін, М. Каган, Ю. Комлев, С. Кнелл, Т. Михайлов, А. Мерфі, Н. Саймон, Е. Соболева, Т. Юренєва та ін. Науковці надають теоретичні засади для розвитку музейної справи, наголошуючи на необхідності мультидисциплінарних підходів та підкреслюючи невід'ємну роль комунікації в модернізації музейних інституцій.

Інноваційний розвиток у музейному секторі, зокрема щодо комунікаційних стратегій, є помітною темою в українському академічному дискурсі з початку XIX століття. До цих тем зверталися такі дослідники, як В. Банах, М. Беліков, Д. Василенко, Р. Маньковська, О. Червонник, С. Руденко, М. Рутинський, С. Кусковой, О. Отземко, І. Пархоменко. Вони виступають за повний ребрендинг музейного сектору, визначаючи ключові проблеми, такі як неефективне управління, недостатнє фінансування та регуляторні проблеми. Трансформація українських музеїв є не лише культурним імперативом, а й відповіддю на мінливі вимоги суспільства.

Ця трансформація передбачає використання цифрових технологій, інноваційних методів управління та ефективних комунікаційних стратегій, щоб залишатися актуальними та впливовими у XXI столітті та створити музеї, які є

не лише сховищами культурної спадщини, а й центрами освіти, культурної інформації та інновацій [4].

Концепція музейної комунікації, зокрема в контексті України та світу, зазнала значних еволюцій, адаптуючись до мінливої динаміки інформаційного суспільства. Яскравим прикладом успішної музейної комунікації є захід «Ніч музеїв». Цей захід, який зазвичай проводиться в Міжнародний день музеїв, служить методом створення позитивного іміджу музею, підвищення його популярності та ефективної реклами. «Ніч музеїв» набирає популярності в Україні та світі, залучаючи не лише музеї, а й культурні та освітні установи, такі як картинні галереї, університети, бібліотеки. Цей захід часто має безкоштовний вхід або вхід за розумною ціною та включає різноманітні заходи, такі як презентації колекції книг та одягу, майстер-класи, квести, театральні вистави, концерти та кіно покази [37]. Крім того, музей «Творення української нації» в Києві вирізняється як перший інноваційний історичний музей в Україні, де історія поєднується з сучасними технологіями. Цей музей пропонує стислу, але всеосяжну подорож історією країни з 25 сюжетними композиціями та реалістичними 3D-фігурами видатних людей різних епох. Інсталяції доповнені інтерактивним аудіо- та відеоконтентом, а також спецефектами, щоб занурити відвідувачів в атмосферу різних історичних періодів. Музей оснащений медіа-гідом, доступним вісьмома мовами, і розташований у чудовому місці Києва, що додає йому доступності та привабливості. Ці приклади ілюструють характер музейної комунікації, що розвивається, демонструючи, як традиційні та інноваційні методи поєднуються для підвищення залученості відвідувачів [40].

Сучасне значення музейної комунікації полягає в її ролі як основоположного аспекту діяльності музеїв як науково-дослідних і культурно-освітніх установ. Ця роль визнається в Законі Про музеї та музейну справу, де зазначено, що музеї призначені не лише для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної та духовної культури, а й для залучення громадян до досягнень національної та світової культурної спадщини. У

сучасному інформаційному суспільстві, що є продуктом «другої промислової революції», рушійною силою якої є розвиток мікроелектронних технологій, еволюціонували відносини між музеями та їхніми відвідувачами. Відвідувачі тепер розглядаються як рівноправні партнери в роботі музею, що знаменує перехід до нової концепції музейної освіти як комунікативної системи та розширення функцій музею.

Тому одним із головних завдань музейної комунікації є створення умов для активізації залучення відвідувачів, зокрема до покращення їхніх контактів з музейними предметами як джерелами знань, емоцій, естетичних відчуттів та імерсивного культурного досвіду. Розуміння найбільш ефективних і перспективних форм музейної комунікації в цю епоху має вирішальне значення. Зростаючі можливості взаємодії між споживачами інформації та інституціями, утвердження вільного доступу до музейних інформаційних ресурсів є вже не просто декларативними, а реальністю, багато в чому завдяки розвитку Інтернету. Таким чином, метою дослідження є виявлення та ґрунтовний аналіз сучасних форм музейної комунікації, які сприяють адаптації музейних інституцій до ефективного функціонування в інформаційному суспільстві. Нещодавні дослідження та публікації досліджують інновації в сучасній музейній комунікації, зокрема роботи як вітчизняних, так і міжнародних науковців і практиків. Ці дослідження показують важливість інтеграції інформаційних технологій у музейну діяльність, демонструючи, як музеї адаптуються до цифрової епохи. З традиційними формами музейної комунікації, такими як виставки, освітні програми, видавнича справа, з'являються нові способи взаємодії з суспільством в інформаційному (постмодерністському) суспільстві. Ці нові методи мають на меті розширити вплив культурних інституцій серед громадськості. Загально визнано, що головним об'єктом музею є відвідувач. Однак в епоху тотальної міграції людей у віртуальний світ спостерігається помітне зниження відвідувань багатьох традиційних культурних центрів, таких як бібліотеки та музеї. Тому музеї повинні йти в ногу з часом і шукати нові форми комунікації з громадськістю.

Музейне спілкування між музеєм і відвідувачем можна розділити на пряме і опосередковане. Ефективна музейна комунікація можлива лише тоді, коли суспільство має широкий доступ до музейних колекцій та їх асиміляцію. Безпосередня музейна комунікація відбувається в межах комунікативного простору музею, охоплюючи виставки та інші форми безпосередньої взаємодії з рухомими пам'ятками в інформаційно-комунікаційній системі музею.

Багато дослідників вважають виставки найефективнішим каналом музейної комунікації. Музейну експозицію слід розуміти як повідомлення в контексті теорії соціальної комунікації. Колекції музею є основою його комунікативної роботи, адже автентичні виставки та освітньо-комунікативні проекти на їх основі були б неможливими без багатих, науково атрибутованих та дбайливо збережених колекцій. Однак музейні колекції – це не просто систематична комора; Активне оновлення експозицій новими матеріалами та відкриття сховищ для публіки є важливими аспектами музейної комунікації. Сутність опосередкованої музейної комунікації полягає в поширенні інтерпретацій музейних пам'яток каналами комунікації, які не потребують безпосереднього контакту з музейними предметами, насамперед через засоби масової інформації та інформацію про музейні установи та їх колекції, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій. Стрімкий розвиток віртуальної культури зробив реальністю вільний доступ до музейних інформаційних ресурсів, що сприймається не як новинка, а як природна необхідність. Тому невід'ємним напрямком розвитку сучасного музейної справи є використання інтернет-технологій.

Вони сприяють ширшій комунікації інституції з аудиторією, знайомлячи її з матеріальними та духовними культурними досягненнями, розширюючи міжмузейні контакти, інтегруючи вітчизняні музеї у світову музейну спільноту. Основною формою такої комунікації є сайт музею. Сучасний Інтернет надає доступ до колекцій багатьох музеїв. Сайти музеїв, різні за змістом та якістю, стають все більш інтерактивними, включаючи базову інформацію, заохочуючи взаємодію з музеями за допомогою анімованих планів та схем, відеопанорам,

зручних систем пошуку, ігор, чатів, онлайн-продажу квитків, книг, сувенірів тощо. Сайти музеїв поділяються на сайти реальних музеїв та віртуальні музеї. Перший є частиною справжніх музеїв – художнього, історичного, етнографічного, археологічного тощо. Більшість цих сайтів є стислими музейними путівниками, що містять інформацію про історію музею, режим роботи, постійні експозиції, колекції та окремі предмети. На цих інформаційних ресурсах іноді представлені віртуальні виставки окремих художників або тематичні виставки. Проте частіше на сайті представлена історія музею, інформація для відвідувачів, рідше – постійна експозиція та виставки, і лише зрідка – освітні програми та наукова інформація.

Другу групу музейних сайтів складають віртуальні музейні ресурси. До недавнього часу в мережі їх було всього кілька. Наприклад, сьогодні в Італії налічується понад 8 000 віртуальних музеїв. Віртуальний музей Канади об'єднує предмети мистецтва, що зберігаються в різних колекціях по всій країні (загалом охоплює 2 500 установ). Тут представлені віртуальні виставки, безкоштовні онлайн-ігри, навчальні матеріали та понад 580 000 зображень.

В Уругваї в силу різних політичних і соціально-економічних причин, включаючи існуючі ідеологічні та цензурні обмеження для художників на представлення своїх робіт на батьківщині і низький рівень життя більшої частини населення, що унеможливлювало відвідування музейних установ бідняками, також вдалися до створення віртуального музею. У 1997 році художники, ідейним натхненником яких стала історик мистецтва Алісі Габер, втілили цю ідею в життя. Головною метою, яку ставили перед собою засновники віртуального музею, було представити багату, але маловідому культурну спадщину Уругваю національній та світовій публіці. Проект мав на меті забезпечити легкий доступ до інформації, акцентуючи увагу на ідеї демократизації культури, презентуючи її досягнення не лише на рівні так званих культур «першого світу», а й периферійних культур. Створення такого музею з використанням сучасних популярних засобів масової комунікації (до

яких належить і Інтернет) кидає виклик традиційним уявленням про елітарне мистецтво та масову культуру.

Сучасною формою музейного спілкування в останні десятиліття стала віртуальна екскурсія. Він являє собою послідовність з декількох взаємопов'язаних панорамних фотографій, між якими можна візуально переміщатися за допомогою спеціальних переходів під час перегляду, і які мають текстовий або аудіосупровід. Ця послуга дозволяє збільшити кількість відвідувань сайту музею, пропонуючи користувачеві унікальну подорож, наприклад, екскурсію фондами, освітні програми для школи тощо. Українські музеї лише нещодавно почали використовувати цю нову послугу на своїх сайтах. Сьогодні в інтернет-просторі представлені віртуальні тури 31 музейним закладом України. Вони, зокрема, акумулюються на сайті «UkraineIncognita. Музеї онлайн» (лише минулого року до проєкту долучилися 4 українські музеї).

Серед них два музеї Полтави – музей-садиба І.П. Котляревського та Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви». Останній є найактивнішим серед музеїв Полтавщини у використанні різних інформаційних технологій для безпосереднього представлення як музейного міста, так і музейної експозиції.

Використання 3D-технологій значно збагатило комунікаційні можливості музею. Впровадження інтерактивних проєкцій, 3D-зображень та сканів у музейній індустрії дозволяє відтворити пам'ятку, її розташування, познайомити відвідувачів музею з соборами, храмами та іншими історичними будівлями, які були втрачені. Інтерактивна проєкція 3D-зображення людини в натуральну величину також стає популярною в музейному просторі. Технологія інтерактивності приваблива не тільки для відвідувачів, а й стає головним трендом розвитку музеїв. Наприклад, у полтавських музеях ця технологія використовується для створення фільмів про літературно-меморіальний музей І.П. Котляревського, Полтавський обласний музей імені В. Кричевського, Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви». Вона

застосовується й для організації туристичної привабливості музейної мережі регіону.

Серед форм музейної комунікації, які набули популярності останнім часом, значне місце посідає презентація цих культурних інституцій у популярних соціальних інтернет-мережах – таких як Facebook, MySpace, мікроблог Twitter та інші. Соціальні мережі полегшують та зручніші отримання зворотного зв'язку та мають зворотний зв'язок з іншими культурними інституціями та громадськими організаціями, залучають їх до різноманітних проєктів (виставки, наукові форуми, обговорення експонованих музейних колекцій; залучення до цієї діяльності приватних коштів, реклама, розповсюдження та друк видань, популяризація науково-дослідної роботи). Українські музеї почали інтегруватися у віртуальний простір соціальних мереж відносно недавно – починаючи з 2011-2013 років. Але з тих пір ця форма музейного спілкування набула широкого поширення. На головних сторінках більшості музейних інтернет-ресурсів є переходи до популярних соціальних мереж – де музей має свої групи, сторінки чи акаунти. Завдяки цим посиланням на головних сторінках сайтів збільшується кількість відвідувань відповідних ресурсів. Таким чином, все більше людей інтегруються в інформаційний простір, створений музеєм.

QR-коди також слід віднести до сучасних засобів музейної комунікації, які за допомогою спеціальної програми дають можливість швидко отримати значний обсяг інформації про музейний експонат або іншу туристичну локацію на сучасному технічному пристрої зв'язку. Досить мати смартфон або планшет, спеціальний додаток для зчитування цього коду, доступ до інтернету, і кожен відвідувач зможе отримати найнеобхіднішу інформацію про той чи інший об'єкт без сторонньої допомоги, без екскурсовода. В рамках проєкту туристично-екскурсійного маршруту «Пройди стежкою легенд і збирай підкови на удачу!» у 2015 році на вулицях Полтави з'явилися QR-коди двадцяти туристичних локацій (від Іванової гори до ансамблю Круглої площі). У 2016 році до маршруту долучилися три літературно-меморіальні музеї міста. У 2017

році за допомогою QR-кодів було прокладено туристичний маршрут на території міста-музею Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» [19].

Застосування комунікативного менеджменту в музеях Дніпропетровської області передбачає поєднання традиційних і сучасних стратегій, адаптуючись до динамічного характеру залучення аудиторії в сучасну цифрову епоху. Здійснивши аналіз з ширших досліджень та практик у цій галузі, можемо виділити загальний підхід до комунікативного управління в музеях [43].

- Залучення молодшої аудиторії: музеї все більше зосереджуються на залученні молодого покоління, яке часто має різну кількість вільного часу та віддає перевагу різним формам дозвілля. Музеям рекомендується використовувати Інтернет для інформування та взаємодії з молоддю про майбутні події та заходи, оскільки молода аудиторія проводить значну частину свого дозвілля онлайн та у віртуальних просторах.

- Використання соціальних мереж та онлайн-платформ: використання соціальних мереж, сайтів в Інтернеті є високоефективним для охоплення потенційних відвідувачів. Музеям рекомендується створювати та регулярно оновлювати свої профілі в соціальних мережах, таких як VK, Facebook, Instagram, а також ефективно використовувати канали онлайн-просування. Це включає створення сучасних, адаптованих до смартфонів веб-сайтів та інтерактивну взаємодію зі своєю аудиторією.

- Персоналізована комунікація: музеям також пропонується розробити персоналізовані методи комунікації, такі як електронні розсилки та обмін повідомленнями за допомогою месенджерів, щоб інформувати свою аудиторію та залучати її до музейних подій та заходів.

- Диверсифікація музейної діяльності: окрім традиційної музейної діяльності, музеї заохочуються проводити освітні заходи, тематичні клуби та спільноти, і навіть виходити за межі музейного простору, щоб проводити польові заходи в місцях, які відвідують їхні цільові групи.

- Інтерактивні та інноваційні методи: впровадження інтерактивних технік у музейних експозиціях, таких як 3D-технології, віртуальні тури та QR-коди, може значно покращити досвід відвідувачів. Ці технології забезпечують унікальний і захоплюючий спосіб для відвідувачів взаємодіяти з експонатами та дізнаватися про колекції в більш захоплюючій формі.

- Спільна творчість у музеях: заохочення діяльності, яка включає елементи співтворчості, допомагає задовольнити потребу аудиторії в самовираженні та самореалізації. Цей підхід може бути особливо привабливим для молодшої аудиторії, яка цінує партисипативний досвід.

- Стратегічне комунікаційне планування: рекомендується впроваджувати моделі стратегічного планування у зв'язках з громадськістю для розробки місій, формування аудиторії та отримання доходів і ресурсів. Це передбачає глибоке розуміння своєї цільової аудиторії, створення ефективних комунікаційних стратегій та використання різних рекламних інструментів для охоплення ширшої аудиторії.

Інтегруючи стратегії, музеї можуть покращити комунікативне управління, щоб залучити та утримати різноманітну аудиторію, обслуговуючи як традиційних відвідувачів, так і молоде покоління, орієнтоване на цифрові технології.

Висновки до розділу II.

Грунтовний аналіз музейних практик у Дніпровському регіоні, що охоплює як сучасний стан музейних колекцій, так і роль комунікативного менеджменту в цих інституціях, виявляє складну та динамічну взаємодію збереження історії, культурної взаємодії та сучасних викликів.

Музеї Дніпропетровщини, яких налічується 132, є сховищами величезного масиву культурних, історичних та мистецьких цінностей. Вони разом вміщують понад 900 000 предметів і щорічно приваблюють значну кількість відвідувачів. Різноманіття типів музеїв, починаючи від природних і закінчуючи історико-художніми, збагачує культурне середовище регіону.

Однак ці музеї стикаються зі значними труднощами, насамперед у плані збереження та реставрації колекцій, зі значним відсотком експонатів, які терміново потребують догляду. Фінансові обмеження перешкоджають не лише придбанню нових артефактів, а й підтримці та розширенню існуючих колекцій.

Ця фінансова обмеженість посилюється недостатнім фінансуванням з боку регіональної влади, незважаючи на нещодавнє збільшення бюджетних асигнувань на підтримку музеїв. Крім того, війна та пов'язані з нею соціальні потрясіння призвели до зменшення кількості відвідувачів, що підкреслює необхідність ефективних рекламних стратегій та більшого залучення громадськості.

Застосування комунікативного управління в музейних установах є ключовим. Він охоплює стратегічний підхід до управління ресурсами, наголошуючи на людському капіталі, систематичній організації та об'єднанні творчих та аналітичних навичок у лідерстві. Цифрова ера наклала на музеї нові імперативи, вимагаючи балансу між традиційними ролями та використанням нових технологій для залучення різноманітної аудиторії.

Інтеграція цифровізації, інноваційного управління персоналом та технологій зв'язків з громадськістю має вирішальне значення для розвитку українських музеїв.

Сучасні музейні комунікаційні стратегії адаптуються до мінливих запитів аудиторії в інформаційному суспільстві. Музеї все частіше використовують цифрові платформи, соціальні мережі та інтерактивні технології для залучення аудиторії. Такі заходи, як «Ніч музеїв» та інноваційні виставки, демонструють еволюційний характер музейної комунікації, балансуючи між традиційними методами та новими підходами для підвищення залученості відвідувачів та освіти.

Музеї Дніпровського регіону орієнтуються у складному середовищі, позначеному фінансовими обмеженнями, необхідністю технологічної інтеграції та мінливою суспільною динамікою, особливо в контексті триваючих конфліктів. Незважаючи на ці виклики, музеї демонструють стійкість за

допомогою адаптивних заходів та інноваційних виставок, зберігаючи культурне багатство та спадкоємність у важкі часи.

Щоб забезпечити стійке зростання та вплив, музеї Дніпровського регіону повинні зосередитися на посиленні фінансової підтримки, розширенні охоплення та розбудові стійкості. Це передбачає акцент на персоналізованому спілкуванні, ефективному використанні цифрових медіа та інноваційних методах залучення відвідувачів.

Перетворення на динамічні культурні, освітні та туристичні центри вимагає мультидисциплінарного підходу, поєднання історичного досвіду з сучасними управлінськими та комунікаційними стратегіями.

Майбутній успіх музеїв залежить від здатності адаптуватися до змінного культурного та технологічного середовища, забезпечуючи їхню актуальність та вплив у ХІХ столітті.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ МУЗЕЙНІ ПРАКТИКИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЇ ІМЕНІ ДМИТРА ЯВОРНИЦЬКОГО

У цьому розділі детально розглядаються інноваційні підходи та методи, які були впроваджені в Музеї імені Дмитра Яворницького, з акцентом на використання інформаційно-комунікаційних технологій та новітніх форм популяризації музейної діяльності.

Цей підрозділ присвячений аналізу та оцінці інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденну діяльність Музею імені Дмитра Яворницького. Обговорюються різні цифрові ініціативи, такі як віртуальні тури, інтерактивні експозиції, цифрові архіви та освітні програми, які збагачують відвідувачів і забезпечують більш глибоке розуміння колекцій та історії музею. Розглядаються також виклики та перспективи, пов'язані з впровадженням цих технологій.

У другому підрозділі акцентується увага на інноваційних формах популяризації, що використовуються музеями. Тут детально розглядаються такі аспекти, як соціальні медіа, спеціальні культурні заходи, освітні програми та партнерства з іншими культурними організаціями.

Аналізуються ефективні стратегії залучення нових аудиторій, особливо молоді, через інноваційні та взаємодіючі методи комунікації. Також оцінюється вплив цих практик на загальну відвідуваність і визнання музею.

3.1 Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в музеї

Національний історичний музей імені Дмитра Яворницького в Дніпрі, Україна, є свідченням багатой історії та культурної спадщини регіону. Колекція музею, яка охоплює різні історичні періоди та артефакти, пропонує унікальне уявлення про минуле цього району. У цьому звіті проаналізовано інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у діяльність музею, зосереджено увагу на цифрових ініціативах, залученні відвідувачів та майбутніх перспективах.

Історія музею сягає XIX століття, відзначеної значними придбаннями та розширеннями. Примітно, що в музеї зберігається широкий спектр експонатів, включаючи археологічні знахідки, місцеві старожитності, кам'яні статуї та реліквії стародавніх цивілізацій, таких як Єгипет і Греція. Особливо примітним експонатом є мумія єгиптянки з дитиною, унікальний артефакт у колекції музею. Музей має дев'ять виставкових зал і п'ять виставкових зал, де представлено понад 240.000 експонатів. Експонати охоплюють широкий історичний спектр – від епохи палеоліту до сучасних подій, зокрема козацької доби, розвитку краю, індустріалізації та революційного періоду 1917 – 1920 років.

Інтеграція ІКТ у такі музеї, як Національний історичний музей імені Дмитра Яворницького, є частиною глобальної тенденції до підвищення доступності та залучення за допомогою цифрових засобів. Цифрові технології в музеях насамперед зосереджені на оцифруванні колекцій, тим самим розширюючи доступ до музейних артефактів за межі фізичних кордонів. Це включає створення цифрових копій артефактів і публікацію їх в Інтернеті, а також використання цифрових технологій для покращення взаємодії з відвідувачами. Такий технологічний прогрес сприяє тому, щоб зробити культурну спадщину доступнішою та залучити нову аудиторію [41].

Для Музею Дмитра Яворницького, це можливість розширити свою «інформаційну присутність» у всьому світі, отримавши доступ до нового та перспективного каналу комунікації. Це дозволяє збирати, поширювати та обмінюватися інформацією, розширюючи географічне охоплення та забезпечуючи багатогранні професійні комунікації. Інтернет став майданчиком для між музейних конференцій, дискусій, координації проєктів, формування мережових альянсів тощо, впливаючи на розвиток музею. Веб-сайт музею, створений у 1999 році, зазнав повної концептуальної перебудови, щоб більше відповідати структурі соціального закладу музею. Цей новий підхід мав на меті відобразити всі аспекти життя та діяльності музею. Інформаційне поле сайту покликане розширюватися за межі діяльності музею, об'єднуючи суміжні

інформаційні сфери для формування складної внутрішньої системи зв'язків, що в кінцевому підсумку створює всеосяжну галузеву енциклопедію.

Інтерактивність сайту є ключовим акцентом, який перетворює раніше пасивного реципієнта на активного учасника інформаційної гри. Такі функції, як гостьові книги, форуми, чати, опитування та блоги, сприяють багатосторонньому спілкуванню між музеєм та його онлайн-спільнотою.

Постійне оновлення сайту, зокрема в розділі «новини», формує інформаційний імідж музею, відображаючи його динамічний розвиток та актуальність сьогодення. Впровадження RSS-технологій та пошукової оптимізації (SEO) ще більше підвищує видимість музею в Інтернеті. Наприклад, сайт музею входить у першу десятку пошукової видачі Google за запитами на кшталт «музей» або «музей України». Більшість трафіку сайту надходить із пошукових систем, причому прямий трафік і реферальні сайти також роблять значний внесок.

Аналітика веб-сайту, якій сприяють такі інструменти, як Google Analytics, надає детальну статистику відвідувань, допомагаючи зрозуміти інтереси та вподобання відвідувачів і прогнозувати майбутні тенденції. Ця інформація формує онлайн-присутність музею у своїй ніші та ширшому інтернет-секторі. Станом на серпень 2009 року сайт музею входить до трійки найбільших музейних ресурсів України за кількістю відвідувачів. Він конкурує з такими проектами, як «Музейний простір України» та офіційним сайтом журналу «Музеї України». Сайт здобув Гран-прі в номінації «Сайт музею в мережі Інтернет» на Другому Всеукраїнському музейному фестивалі, що відбувся у Дніпрі у вересні 2008 року.

У планах розвитку – формування всеосяжної інтернет-спільноти, залучення цільової аудиторії за допомогою некомерційних, соціально орієнтованих регіональних інтернет-проектів, а також вивчення передових технологій комп'ютерної анімації для віртуальних турів. Веб-сайт музею задуманий як продовження музею в інформаційному просторі, що розвивається

як багатофункціональна комунікаційна система для виконання важливих завдань музею як соціально-культурної інституції [32].

Нинішня взаємодія Дніпровського історичного музею зі ЗМІ відображає світову тенденцію використання зв'язків з громадськістю (PR) у різних секторах. У контексті музеїв PR відіграє вирішальну роль в управлінні та поширенні інформації, спрямованої на формування суспільного сприйняття та підвищення іміджу та бренду інституції.

Засоби масової інформації, зокрема засоби масової інформації, є потужним каналом поширення інформації. Існує очевидна кореляція між збільшенням відвідуваності музейних виставок та висвітленням у ЗМІ. Вміло організовані зв'язки зі ЗМІ, що охоплюють різноманітне та захоплююче інформаційне забезпечення журналістів, трансляцію історій та створення додаткових інфоприводів, можуть підтримувати інтерес до музейних подій та заходів.

Взаємодія між музеями та медіа унікальна. Музеї зосереджуються на вічності, тоді як медіа концентруються на сьогоднішні. Засоби масової інформації процвітають завдяки специфічній для споживача інформації, новинам і сенсаційності, обслуговуючи аудиторію, яка шукає надзвичайних вражень. Ця динаміка, хоча й не завжди позитивно сприймається, є важливою для музеїв, щоб використовувати їх у створенні або висвітленні соціальної значущості своїх подій.

Телебачення, будучи особливо орієнтованим на шоу, добре реагує на креативні та візуально яскраві виставки чи події. Підхід до співпраці зі ЗМІ різниться на місцевому, регіональному та національному рівнях. Висвітлення в національних ЗМІ, як правило, є більш лаконічним і зосередженим на подіях національного значення або унікальності. Регіональні та місцеві ЗМІ пропонують ширший спектр можливостей, від випусків новин до різних спеціалізованих програм.

Взаємодія Дніпровського історичного музею з регіональними телеканалами демонструє ефективність різнопланової взаємодії з медіа. Це і

інтерв'ю, і участь у різних програмах, і спільні проекти. Веб-сайт музею та цифрова присутність також відіграють значну роль у охопленні ширшої аудиторії.

Еволюція сайту, починаючи з його створення в 1999 році і закінчуючи його нинішнім станом, відображає прагнення адаптуватися до сучасних стандартів. Маючи близько 1300 одиниць контенту та обширні візуальні матеріали, веб-сайт надає всебічний віртуальний досвід музею. Інструменти пошукової оптимізації (SEO) та аналітики, такі як GoogleAnalytics, допомагають зрозуміти поведінку та інтереси відвідувачів, допомагаючи у стратегічному плануванні та створенні контенту. PR-стратегія музею полягає у використанні новинних подій, створенні інфоприводів та перетворенні рутинної музейної роботи на захоплюючі історії. Такий багатогранний підхід забезпечує регулярну присутність у ЗМІ, вибудовуючи бренд музею без значних фінансових вкладень.

Незважаючи на виклики, залучення музейного сектору до піару все ще перебуває на стадії зародження. Необхідно формулювати конкретні PR-цілі, розробляти індивідуальні стратегії, завойовувати інформаційний простір. Завдання полягає в тому, щоб збалансувати збереження цінностей музею та ефективно залучення до сучасних PR-практик для підвищення видимості та суспільного інтересу [16].

Дніпровський національний історичний музей, представлений на його офіційному веб-сайті, демонструє динамічний та захоплюючий підхід до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для покращення досвіду відвідувачів та розширення охоплення. Веб-сайт слугує центральним центром поширення інформації та залучення відвідувачів, відображаючи стратегічне використання цифрових інструментів у музейному секторі [6].

По-перше, веб-сайт музею є свідченням його прихильності до цифрової присутності. Він пропонує детальну інформацію про майбутні події, виставки та освітні програми. Такий підхід не тільки робить пропозиції музею більш доступними для ширшої аудиторії, але й дозволяє оновлювати інформацію та

взаємодіяти в режимі реального часу. Використання яскравих зображень та детальних описів на веб-сайті допомагає створити привабливий та інформативний онлайн-досвід, що має вирішальне значення в сучасну цифрову епоху.

Крім того, музей використовує соціальні мережі та онлайн-платформи для маркетингу та залучення громади. Просуваючи події та виставки в Інтернеті, музей охоплює ширшу аудиторію, включаючи тих, хто, можливо, не є постійним відвідувачем музею. Ця стратегія є особливо ефективною для залучення молодшої демографічної групи, яка більш схильна взаємодіяти з культурними інституціями онлайн.

Використання ІКТ музеєм поширюється і на його освітні ініціативи. Інтерактивні екскурсії, майстер-класи та спеціальні заходи, як зазначено на веб-сайті, вказують на поєднання традиційних та сучасних освітніх методів. Ці заходи, ймовірно, включають мультимедійні елементи, такі як аудіогіди, цифрові дисплеї або інтерактивні інсталяції, щоб зробити навчальний процес більш захоплюючим і доступним. Присутність музею в Інтернеті передбачає потенціал для віртуальних турів або цифрових колекцій. Хоча це прямо не згадується на веб-сайті, це поширені застосування ІКТ у сучасних музеях. Вони дозволяють відвідувачам досліджувати колекції дистанційно, роблячи скарби музею доступними по всьому світу. Це не тільки розширює охоплення музею, але й служить освітнім та культурним цілям, особливо в часи, коли фізичне відвідування може бути обмеженим.

Використання ІКТ Дніпровським національним історичним музеєм, як показано на його веб-сайті, демонструє прагнення до покращення досвіду відвідувачів, освіти та інформаційно-роз'яснювальної роботи. Інтеграція цифрових інструментів у свою діяльність узгоджується з сучасними тенденціями в музейному секторі, гарантуючи, що музей залишається актуальним і доступним у цифровому середовищі, що швидко розвивається. Такий підхід не лише зберігає та демонструє культурну спадщину, але й адаптує її до вимог та можливостей цифрової епохи.

Впровадження ІКТ Національним історичним музеєм імені Дмитра Яворницького є значним кроком на шляху до модернізації презентації та збереження культурної спадщини. Оскільки музей продовжує інтегрувати цифрові технології, він виграє від збільшення глобальної видимості, підвищення освітньої цінності та потенціалу для залучення ширшої та різноманітнішої аудиторії. Прихильність музею до цифрових ініціатив слугує моделлю для інших культурних інституцій, які прагнуть подолати розрив між традиційною та цифровою сферами.

Фейсбук-сторінка Національного історичного музею Дніпра імені Дмитра Яворницького, одного з найстаріших музеїв України, заснованого у 1849 році, демонструє добре підібране поєднання історичної інформації та сучасних культурних подій. Маючи 6,9 тисячі лайків і 8,2 тисячі підписників, сторінка демонструє значну та зацікавлену аудиторію. Рейтинг сторінки 4,7 з 5 на основі 105 відгуків свідчить про високий рівень задоволеності відвідувачів і позитивному прийомі.

Нещодавні публікації на сторінці розкривають різноманітний контент, включаючи історичні факти, анонси музейних подій та інтерактивні освітні програми. Наприклад, дописи про європейський вплив на історію Південно-Східної України та святкування традиційних подій, таких як День Різдвяної листівки, дають уявлення про регіональну історію та культуру.

На сторінці також можна знайти оновлення про музейну діяльність, як-от захід «Різдвяне Різдво в музеї» та освітній проєкт музею «Історія через предмети». Таке розмаїття змісту не лише навчає, а й активно залучає аудиторію до пропозицій музею.

Музей використовує ефективну комунікаційну стратегію, використовуючи поєднання історичних наративів, реклами подій та інтерактивного контенту. Такий підхід не лише інформує, а й формує спільноту навколо діяльності музею. Використання мультимедіа, таких як зображення та відео, підвищує залученість і забезпечує візуальне доповнення до текстового контенту.

Послідовне використання української мови в дописах означає сильну культурну та національну ідентичність, привабливу як місцеву, так і потенційно міжнародну аудиторію, яка цікавиться українською спадщиною. Інтерактивний характер дописів, які часто заохочують відвідувачів до участі, відображає сучасний підхід до музейної комунікації, що виходить за рамки традиційного, одностороннього поширення інформації.

Коментарі користувачів та взаємодія з публікаціями свідчать про активне залучення аудиторії. Позитивні відгуки про події та ініціативи, такі як співпраця з благодійним фондом «Разом ми сильні» та святкування Міжнародного дня волонтера, свідчать про залученість та соціальну відповідальність музею до роботи з громадою.

Цифрова присутність і доступність Сторінка містить важливу інформацію про музей, включаючи місцезнаходження, контактні дані та посилання на інші платформи соціальних мереж та офіційний веб-сайт. Така всеосяжна цифрова присутність забезпечує доступність і зручність для потенційних відвідувачів.

Фейсбук-сторінка Національного історичного музею Дніпра імені Дмитра Яворницького – це динамічна та інтерактивна платформа, яка ефективно комунікує діяльність музею та його історичне значення. Різноманітний контент, високий рівень залучення аудиторії та стратегічне використання цифрових медіа позиціонують музей як визначну культурно-освітню інституцію в Україні. Сторінка успішно долає розрив між збереженням історичної спадщини та сучасною актуальністю, сприяючи формуванню сильної спільноти музейних ентузіастів та культурних учасників [7].

3.2. Новітні форми популяризації музейної діяльності

Концепція медіатизації є важливим предметом у сфері медіа досліджень, що охоплює широкий спектр інтерпретацій та теоретичних уявлень. Медіатизація – це інтеграція медіа в різні сфери життя суспільства та формування єдиної комунікаційної мережі всередині суспільства. Цей феномен глибоко вплетений в нашу інформаційну культуру, проникаючи в інші

культурні фрагменти і стаючи незамінним для їх функціонування. Вперше цей термін був введений Джоном Б. Томпсоном у його роботі «Медіа та сучасність», де він підкреслював роль мас-медіа не тільки в поширенні інформації, але і в передачі культурних зразків. Томпсон підкреслив функціональність медіа через його здатність до символічної форми, відтворення (створення численних копій) та просторово-часового дистанціювання (що дозволяє символічним формам бути відокремленими від контексту). Німецькі соціологи комунікації Вінфрід Шульц і Фрідріх Кроц запропонували концепцію медіатизації для опису ролі медіа в широкому сенсі соціальних змін. Шульц розглядає медіатизацію як одну зі змін, пов'язаних з інструментами комунікації мас-медіа та їх трансформаціями. Він визначає технологічні, семіотичні та технічні характеристики засобів інформації, які створюють певні залежності у реципієнтів. Ці характеристики пов'язані з функціями засобів масової інформації в комунікативних процесах [31].

Фрідріх Кроц розглядає медіатизацію як історичний, безперервний, довготривалий процес, в якому інституціоналізується все більша кількість інститутів мас-медіа. Він сприймає її як метапроцес, заснований на різних формах комунікації, принципово формує побудову соціокультурного світу. Останнім часом зріс інтерес до концепції медіатизації, оскільки вона безпосередньо являє собою соціальний і культурний процес. Цей процес охопив світ, і всі аспекти людського життя так чи інакше стали заручниками медіапростору. Наприклад, під час пандемії COVID-19 вимушена ізоляція призвела до різкого зростання залежності від електронних технологій для роботи, освіти, охорони здоров'я, покупок, конференцій та розваг.

Розвиток цифрових технологій наприкінці ХХ століття, досліджений такими теоретиками, як Юрген Габермас, Елвін Тоффлер, Ніклас Луманн, Жан Бодрійяр, Мануель Кастельс та іншими, призвів до ширшого та складнішого тлумачення медіатизації як наслідку інформаційної революції та провідної соціокультурної тенденції глобалізації. Таке тлумачення виходить за рамки природи технологій передачі інформації, акцентуючи увагу на конкретних

функціях, які засоби масової інформації виконують у суспільстві. Розвиток медіа-технологій поділяється на п'ять історичних типів: ранні медіа (писемність), друковані засоби масової інформації (газети, фотографія), електричні засоби масової інформації (телеграф, телефон), засоби масової інформації (телебачення, кіно) та цифрові медіа (Інтернет, мобільні додатки). Кожен етап суттєво вплинув на суспільство, трансформуючи соціальні інститути та встановлюючи соціальні тенденції. Остання фаза, пов'язана з цифровими технологіями, сформувала новий тип суспільства - медіатизоване суспільство. У той час як засоби масової інформації завжди робили значний внесок у суспільство, XXI століття принесло зовсім інші види комунікаційних технологій. Дослідники вважають, що чіткого визначення медіатизації не існує, оскільки вона охоплює багато інститутів і значень, а в соціології це поняття залишається відсутнім.

Медіатизація пов'язана зі змінами, пов'язаними з носіями комунікації та їх розвитком, стверджуючи, що технологічні, семіотичні та економічні характеристики мас-медіа призводять до проблемних залежностей, обмежень та перебільшень. Ці характеристики тісно пов'язані з трьома основними функціями засобів масової інформації в комунікаційних процесах: релейною функцією, семіотичною функцією та економічною функцією. Підсумовуючи, медіатизація – це багатогранний процес, який охоплює різні значення та інтерпретації, залежно від перспективи. Вона підкреслює значну роль медіа в соціальних змінах, трансформації комунікації між індивідами, суспільствами та культурами, а також пропонує нові можливості для спілкування. Концепція є динамічною і продовжує розвиватися з розвитком медіа-технологій, відіграючи вирішальну роль у соціальному та культурному середовищі. Феномен медіатизації є невід'ємним аспектом комунікативних досліджень, глибоко впливаючи на різні соціальні аспекти. Він продемонстрував свої переваги під час глобальної пандемії, кардинально змінивши системи зв'язку та оцифрувавши життєві аспекти. Медіатизація створює новий медіа простір із ширшим охопленням аудиторії, трансформуючи сприйняття аудиторії та

генеруючи новий тип контенту, створеного споживачем. Нові технології, адаптуючись до людського середовища спілкування, перетворили свідомість і переосмислили реальність на медіатизовану, розширивши традиційні рамки медіа-потреб і взаємодій.

Поява віртуальних музеїв є трансформаційним зрушенням у комунікаційному напрямку в культурному секторі, позначеним інтеграцією передових комп'ютерних технологій та віртуалізацією різних життєвих сфер. Ця подія, особливо помітна на рубежі XXI століття, означає медіатизацію музеїв, процес, коли медіа, як динамічний культурний феномен, що модернізується, стає ключовим ресурсом для музейних колекцій. Перехід музеїв у віртуальний простір посилив їхню соціокультурну значимість у сучасному глобалізованому суспільстві. Музеї, які традиційно сприймаються як архаїчні, еволюціонували, щоб стати активними учасниками культурних діалогів, про що свідчить збільшення онлайн-залучення та дискусій серед відвідувачів. Віртуальні музеї, процвітаючи в цифровому просторі, служать хранителями різноманітних електронних артефактів і ресурсів. Вони пропонують великі колекції творів мистецтва, фотографій, цифрових баз даних та різних інших матеріалів, пов'язаних з музеями. Цей віртуальний формат забезпечує безпрецедентні можливості для розміщення та розповсюдження величезного масиву мистецтва та інформації, таким чином наближаючи людей до мистецтва та його історії дистанційно.

Помітною особливістю віртуальних музеїв є надання віртуальних турів та екскурсій, що представляють нову реальність у розвитку музейної справи. Ці екскурсії, засновані на реальних експонатах, не тільки покращують «користувацький» досвід, але й зберігають історичне значення та функції традиційних музеїв. Вони демократизують доступ до музейних колекцій, розширюючи охоплення різноманітної аудиторії, включаючи людей з обмеженими можливостями, людей похилого віку та людей, які живуть у віддалених або обмежених районах [38].

Однак віртуальні тури не можуть повністю замінити досвід фізичного відвідування музею. Тим не менш, вони пропонують значні переваги, дозволяючи створювати різноманітний контент і різноманітні методи взаємодії, такі як аудіоеlementи для людей з вадами зору або оптичні функції для людей з вадами слуху.

Українські музеї, зокрема, зіткнулися з труднощами при переході на цю цифрову модель, особливо особливо під час пандемії COVID-19, що призвело до необхідності швидкої діджиталізації та онлайн-залучення відвідувачів.

Віртуалізація музеїв також сприяє новому підходу до фінансування роботи в культурній сфері. Він вирішує питання, пов'язані зі зберіганням, безпекою та доступом до експонатів, при цьому інформація систематично організовується та легко доступна в Інтернеті. Ця технічна можливість дозволяє проводити онлайн-презентацію музейних предметів та пов'язаних з ними матеріалів, що охоплюють широкий спектр галузей. Крім того, віртуальні музеї переосмислили музейну комунікацію, прийнявши інтерактивність та нелінійність у своїх експозиційних просторах. Вони стали медіумами віртуального спілкування, що зумовило необхідність популяризації та актуалізації цього нового музейного простору. Ця трансформація починається з інтеграції електронних засобів у фізичні музеї та переходить до створення всеосяжних віртуальних копій, підвищення залученості відвідувачів та доступності. В Україні повільний технологічний розвиток та фінансові обмеження стримують весь потенціал музеїв. Незважаючи на багату культурну спадщину, музеї не мають належної онлайн-присутності та ресурсів. Пандемія та війна прискорила цей процес, зосередившись на інтерактивних елементах та онлайн-доступності, обслуговуючи цифрову аудиторію.

Соціальні мережі стали життєво важливими інструментами медіатизації українських художніх музеїв. Вони відповідають високим інформаційним потребам сучасного суспільства і функціонують подібно до засобів масової інформації, дозволяючи музеям вивчати свою аудиторію та відповідним чином адаптувати свій контент. Всупереч поширеним хибним уявленням, соціальні

мережі залучають різноманітне коло аудиторій, не обмежуючись розвагами, а охоплюючи різні форми комунікації та поширення інформації. Під час глобальної карантинної кризи музеї в усьому світі зіткнулися з беспрецедентними викликами: багато з них закрили свої двері для відвідувачів, а деякі навіть зіткнулися із загрозою остаточного закриття. Цей період зумовив значні зрушення в людській діяльності, більшість сфер життя перейшли у віртуальну сферу. Музеї, як ключові соціально-культурні інституції, були змушені впроваджувати цифрові технології для виживання, оскільки традиційні методи стали менш актуальними.

Потреба у створенні нового, адаптованого до Інтернету контенту стала визначальною для музеїв. Вони почали запозичувати ідеї один в одного та брати активну участь у віртуальному культурному житті, досліджуючи нові способи існування у сфері дистанційного спілкування. Примітно, що в історії західних музеїв відвідування відомих установ, таких як Метрополітен-музей або Національна галерея мистецтв у Вашингтоні, округ Колумбія, не виходячи з дому, стало звичним явищем. Наприклад, під час локдауну в Луврі було зафіксовано понад 10 мільйонів віртуальних відвідувачів [35].

Веб-сайти стали основним каналом музейної комунікації. Сучасний Інтернет полегшив доступ до колекцій багатьох музеїв, а музейні веб-сайти ставали все більш інтерактивними, пропонуючи велику кількість інформації та захоплюючі функції, такі як анімаційні плани, відеопанорами, ефективні системи пошуку, онлайн-ігри, чати та електронна комерція квитків, книг та сувенірів.

Соціальні мережі стали ще одним важливим каналом комунікації. Музеї курували унікальний контент для цих платформ та розробляли інтерактивні системи для залучення аудиторії. Вони збагатили свою присутність у соціальних мережах оцифрованими експонатами та картинами, унікальними текстами, прямими трансляціями з експертами з культури, інтерактивними елементами, такими як вікторини та квести, воркшопами для різних соціальних груп, вірусними хештегами, продажем товарів, лекціями, онлайн-турами,

подкастами та навіть індивідуальними колекціями стікерів у Telegram (наприклад, Музей Ханенків). Ініціативи музеїв у сфері цифрових технологій та медіатизації включають співпрацю з такими компаніями, як Google. Наприклад: "Pocket Gallery" від GoogleArts&Culture, розроблена спільно з Мауріцхейс у Нідерландах, представляє віртуальні музейні кімнати, як-от перша колекція, в якій представлені роботи Йоганнеса Вермеєра з 18 музеїв.

У Google Maps інтегрована функція, що дозволяє користувачам переміщатися віртуальними музеями в режимі Перегляду вулиць і переглядати анотації творів мистецтва в додатку.

У співпраці з Міністерством культури України Google Україна запустила веб-сайт для віртуальних турів українськими музеями, який пропонує зручну навігацію, аудіогіди кількома мовами та віртуальні прогулянки музейними територіями.

Функція додатка GoogleArts&Culture дозволяє користувачам порівнювати свої селфі з творами мистецтва у своїй базі даних, використовуючи технологію комп'ютерного зору, щоб зіставляти завантажені фотографії з творами мистецтва.

Використання цифрової комунікації має вирішальне значення для створення музеями особистого бренду, репутації та збору лояльної аудиторії. Основна увага має бути зосереджена на залученні аудиторії через комунікацію, створенні контенту відповідно до нових технологічних вимог, створенні комунікативного простору для культурного занурення та безпосередньої взаємодії з музеєм.

Такі експерти, як Лінда Норріс та Вайва Ланкелієне, у проекті «Посилення потенціалу культурної спадщини в Україні» визначили виклики, з якими стикаються українські музеї, серед яких тривалі наслідки практик радянських часів, застаріле законодавство, відсутність інтересу до розвитку музейного сектору, відсутність цифрових архівів, обмежене фінансування та недостатній пошук фінансової підтримки поза державними ресурсами.

Епоха пандемії та війни підкреслила важливість цифрових технологій у музеях, підкресливши такі переваги, як створення унікального контенту, залучення нової аудиторії, збільшення онлайн- та офлайн-відвідувань, побудова бренду та репутації, швидка та ефективна комунікація, а також фінансова підтримка з боку відвідувачів та меценатів.

Таким чином, цифрова трансформація та медіатизація музеїв є значним зрушенням у тому, як культурні інституції взаємодіють зі своєю аудиторією та зберігають культурну спадщину в цифрову епоху. Перехід до цифрових платформ відкрив для музеїв нові шляхи охоплення ширшої аудиторії, підвищення залученості відвідувачів і забезпечення їхнього виживання та актуальності у світі, що швидко змінюється.

Дніпровський національний історичний музей імені Дмитра Яворницького використовує інноваційні підходи до популяризації своєї діяльності, зокрема у світлі останніх історичних подій в Україні. Однією з помітних ініціатив є створення Музею АТО, який розвивався завдяки співпраці ветеранів, громадських активістів та регіональної влади. Цей музей, що входить до складу Національного історичного музею імені Дмитра Яворницького, присвячений громадському повстанню на Дніпропетровщині під час подій 2014–2015 років.

Цей підхід являє собою перехід до більш активного та партисипативного музейного досвіду, де виставки створюються у відповідь на поточні події та залучають різних членів спільноти. Такі стратегії не лише залучають місцеві громади, а й слугують платформою для освіти та роздумів над сучасними проблемами.

Крім того, інтеграція музею в регіональну музейну структуру сприяла професіоналізації та забезпечила необхідну інфраструктуру для цих динамічних та оперативних виставок. Такий сучасний підхід до музейного менеджменту та кураторства відображає ширшу тенденцію в українській музеології, де музеї дедалі частіше сприймаються як «з нацією», активно взаємодіючи та відображаючи досвід та наративи своїх спільнот [42].

Висновки до розділу III.

Інформаційно-комунікаційні технології – одна з головних умов ефективного функціонування будь-якої структури і музейної зокрема в сучасному суспільстві. Адже широкі між культурні контакти, значні міграційні хвилі надали сучасній людині безліч інформації про, так би мовити, модель установи культури. Тож врахування цієї тенденції залишається важливим сегментом у подальшій практиці роботи установ культури загалом і музеїв зокрема.

Використання Музеєм Дмитра Яворницького інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та його інноваційний підхід до популяризації музею є зміною парадигми музейної практики, що відображає ширшу глобальну трансформацію культурних інституцій. Цей зсув, що характеризується поєднанням традиційної спадщини та сучасної цифрової взаємодії, є ключовим у переосмисленні ролі музею в культурному та технологічному середовищі, що динамічно розвивається. Центральне місце в цій трансформації займає стратегічне впровадження музеєм цифрових ініціатив, які значно покращують досвід відвідувачів і розширюють освітнє та культурне охоплення музею. Комплексний редизайн та постійне оновлення веб-сайту музею не лише відображають його фізичну структуру та діяльність, але й створюють багатовимірну платформу для взаємодії та залучення.

Ця цифрова присутність посилюється вмілим використанням музею SEO та аналітики, які помітно підвищили його видимість і доступність, що зробило його помітною фігурою в цифровій культурній сфері. Крім того, вихід музею у сферу віртуальних турів та виставок знаменує собою значний крок у демократизації доступу до культурної спадщини. Ці цифрові пропозиції забезпечують віддалений доступ до колекцій музею, дозволяючи розширити охоплення аудиторії, включаючи осіб, які можуть бути обмежені географічними, фізичними чи іншими обмеженнями. Однак важливо зазначити, що ці віртуальні враження покликані доповнити, а не замінити фізичний досвід

відвідування, слугуючи розширенням, яке переносить скарби музею в цифрову епоху. Інтеграція ІКТ у діяльність музею не позбавлена проблем. Йти в ногу зі швидким технологічним прогресом і мінливими очікуваннями аудиторії вимагає постійних інновацій і розподілу ресурсів. Крім того, цифрова сфера вимагає від музеїв орієнтуватися в нових способах комунікації та взаємодії, балансує між збереженням традиційних цінностей і вимогами все більш цифрової аудиторії. Також заслуговує на увагу вмале використання Музеєм Дмитра Яворницького соціальних мереж та інших онлайн-платформ для маркетингу та залучення громади. Різноманітний та інтерактивний онлайн-контент музею розрахований на широку аудиторію, сприяючи відчуттю спільноти та приналежності. Цей підхід особливо ефективний для залучення та утримання молодшої демографічної групи, яка більш схильна до цифрової взаємодії. У світлі цих досягнень роль музею виходить за рамки простого сховища історичних артефактів. Зараз він функціонує як активний учасник культурних діалогів, використовуючи цифрові інструменти для полегшення ширшого та інклюзивнішого доступу до своїх колекцій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений аналіз фахової літератури, джерельної, зокрема й нормативно-правової бази та розпорядчої регіональної документації з даного питання, засвідчив наступне:

- Історіографічна та джерельна база даного дослідження достатньо репрезентативна, що дає підстави провести на ній якісний і ґрунтовний науковий пошук.

- Дослідження «Сучасний музей у контексті викликів сьогодення: традиційні та інноваційні форми (на прикладі музеїв Дніпропетровщини)» представляє глибокий аналіз сучасних музейних практик, акцентуючи увагу на еволюції ролі музеїв на тлі сучасних суспільних та технологічних викликів. Це всебічне дослідження сегментоване на окремі розділи, кожен з яких присвячений конкретним цілям.

- Перш за все, нами проаналізовано діяльність і функціонування музею в історичному контексті, зокрема проведено історіографічний аналіз розвитку музейної справи в регіоні.

- Визначено ключові моменти та тенденції в історії музейної діяльності Дніпропетровської області та досліджено нормативно-правову базу, яка регулює роботу музеїв в регіоні. Робота розпочинається з дослідження історичного розвитку музеїв Дніпропетровської області, простежуючи їх еволюцію від ранніх заснувань до сучасного стану. Цей історичний контекст створює тло для розуміння трансформації музеїв у відповідь на соціально-політичні та культурні зрушення. Аналіз заглиблюється в ключові моменти та тенденції, які сформували музейні практики в регіоні. Крім того, у дослідженні розглядаються правові та нормативні рамки, що регулюють ці установи, і оцінюються, як ці закони впливають на музейну діяльність, включаючи управління, збереження та презентацію культурної спадщини.

- Аналіз музеїв Дніпропетровщини в Україні пропонує багатий наратив, який переплітає еволюцію культурних та освітніх інституцій із ширшими

історичними та культурними зрушеннями в Україні та за її межами. Ці музеї, що ведуть своє походження 165 років назад до першого публічного музею в Катеринославі, перетворилися на значних хранителів як регіональної, так і глобальної спадщини, відображаючи різноманітний історичний гобелен. Розвиток цих інститутів відображає більш масштабні соціокультурні перетворення. Наприклад, Дніпровський національний історичний музей (ДНІМ) перетворився з приватної колекції О.М. Поля на багато профільну установу. Його різноманітні експонати, зокрема діорама «Битва за Дніпро» та музей АТО, ілюструють складний історичний наратив регіону та здатність музею адаптуватися до сучасних умов та історій.

- Відродження приватних музеїв у регіоні після радянської епохи знаменує собою значне культурне відродження, демонструючи оновлену прихильність до збереження широкого спектру історичних наративів. Це включає в себе ретельну документацію археологічних знахідок та гострих наративів Голокосту, які можна побачити в таких установах, як Історико-археологічний музей корпорації VEESVI та Музей єврейського народу та пам'яті жертв Голокосту в Україні.

- Нормативно-правова база, яка регулює діяльність цих музеїв, є надійною та ґрунтується на українському законодавстві та міжнародних конвенціях, таких як Закон України «Про музеї та музейну справу» та керівні принципи ЮНЕСКО. Ця структура гарантує, що ці інституції не лише діють як охоронці культурної спадщини, але й динамічно взаємодіють із сучасними проблемами та громадою.

- Таким чином, музеї на Дніпропетровщині – це набагато більше, ніж просто сховища артефактів. Вони перетворилися на яскраві інституції, які відображають суспільні зміни та відіграють ключову роль у збереженні культури, освіти та залучення громади. Їхня еволюція свідчить про ширшу тенденцію до адаптації музеїв до сучасних викликів та активної участі в сучасному культурному дискурсі.

- По суті, траєкторія цих музеїв є свідченням їхньої стійкості та адаптивності, що відображає глибоке розуміння їхньої ролі у світі, що швидко змінюється. Вони втілюють суть живих інституцій, активно долучаючись до культурного та освітнього простору регіону, слугуючи прикладами того, як музеї можуть вийти за межі того, щоб бути простими місцями минулого, щоб стати активними учасниками формування культурно-освітнього дискурсу.

- Проведено аналіз сучасного стану музеїв Дніпропетровської області, визначено основні види музеїв, їхні колекції та напрями діяльності та досліджено комунікативний менеджмент у музейних установах регіону. Сучасний стан музеїв Дніпропетровської області: У цьому розділі проаналізовано сучасний середовище музеїв Дніпропетровської області. Він класифікує різні типи музеїв, їхні колекції та сфери діяльності, пропонуючи уявлення про багате розмаїття цих культурних сховищ. У розділі також обговорюється комунікативний менеджмент у музейних інституціях, досліджуються стратегії взаємодії з відвідувачами та популяризації музейної діяльності. Акцент робиться на ефективних методах комунікації, які підвищують видимість, доступність та освітній вплив музеїв, узгоджуючи їхні функції з ширшими культурними та соціальними цілями.

- Комплексний аналіз музейних практик Дніпропетровської області, що охоплює як сучасний стан музейних колекцій, так і роль комунікативного менеджменту в цих інституціях, виявляє складну та динамічну взаємодію збереження історії, культурної взаємодії та викликів сучасності. 132 музеї Дніпропетровської області є хранителями величезного масиву культурних, історичних та мистецьких цінностей. Разом вони вміщують понад 900 000 предметів і приваблюють значну кількість відвідувачів щороку. Різноманіття музейних типів, від природних до історико-художніх, збагачує культурне середовище краю. Однак ці музеї стикаються зі значними проблемами, зокрема з точки зору збереження та реставрації колекцій, оскільки значний відсоток експонатів терміново потребує догляду. Фінансові обмеження перешкоджають не лише придбанню нових артефактів, а й підтримці та розширенню існуючих

колекцій. Війна та пов'язані з нею соціальні потрясіння призвели до зменшення кількості відвідувачів, що підкреслює необхідність ефективних рекламних стратегій та більшого залучення громадськості.

- Застосування комунікативного управління в музейних установах є ключовим. Вона охоплює стратегічний підхід до управління ресурсами, акцент на людському капіталі, систематичну організацію та поєднання творчих та аналітичних навичок у лідерстві. Цифрова ера наклала на музеї нові імперативи, вимагаючи балансу між традиційними ролями та використанням нових технологій для залучення різноманітної аудиторії. Інтеграція діджиталізації, інноваційних технологій управління персоналом та зв'язків з громадськістю має вирішальне значення для розвитку українських музеїв. Сучасні музейні комунікаційні стратегії адаптуються до мінливих запитів аудиторії в інформаційному суспільстві. Музеї все частіше використовують цифрові платформи, соціальні мережі та інтерактивні технології для залучення аудиторії. Такі заходи, як «Ніч музеїв» та інноваційні виставки, демонструють еволюційний характер музейної комунікації, збалансовуючи традиційні методи з новими підходами для підвищення залученості відвідувачів та освіти.

- Проаналізовано сучасні музейні практики в Дніпропетровському національному історичному музеї імені Дмитра Яворницького, зокрема вивчено застосування інформаційно-комунікаційних технологій та досліджено новітні форми популяризації музейної діяльності. Сучасні музейні практики в музеї Дмитра Яворницького: фокус зміщується на Національний історичний музей імені Дмитра Яворницького, де розглядається використання ІКТ та сучасні методи популяризації. Ця частина дослідження висвітлює інтеграцію цифрових ініціатив, таких як віртуальні тури, інтерактивні виставки, цифрові архіви та освітні програми. Ці інновації не тільки збагачують досвід відвідувачів, але й забезпечують більш глибоке розуміння колекцій та історії музею. Результати дослідження «Сучасний музей у контексті викликів сьогодення: традиційні та інноваційні форми (на прикладі музеїв Дніпропетровщини)» підкреслюють

багатогранну еволюцію музеїв в умовах сучасних суспільних та технологічних змін.

- Це дослідження висвітлює історичний прогрес та правове підґрунтя, яке формує музейну діяльність у Дніпропетровській області, розкриваючи тонку картину адаптації та інновацій у цих культурних інституціях. Дослідження є особливо важливим завдяки глибокому аналізу музею Дмитра Яворницького, який ілюструє, як інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та сучасні методи популяризації значно покращують музейний досвід.

- Центральне місце в дослідженні посідає дослідження подвійної ролі музеїв як зберігачів культурної спадщини та динамічних платформ для залучення громадськості. Музеї Дніпропетровщини демонструють вражаюче розмаїття своїх колекцій, починаючи від історичних та культурних артефактів і закінчуючи більш спеціалізованими темами. Це різноманіття не тільки збагачує культурну тканину регіону, але й створює унікальні проблеми з точки зору збереження, фінансування та залучення відвідувачів.

- Сучасні музейні практики, зокрема в Музеї Дмитра Яворницького, демонструють проактивний підхід до цих викликів. Інтеграція ІКТ та інноваційних стратегій популяризації перетворила ці музеї на яскраві культурні центри, ефективно подолавши розрив між збереженням історичної спадщини та сучасною актуальністю.

- У дослідженні наголошується на важливості ефективного управління комунікаціями в музеях, що є ключовим фактором підвищення їхньої видимості, доступності та освітнього впливу. Завдяки стратегічному використанню цифрових платформ та соціальних мереж музеї Дніпропетровської області посилили свою взаємодію з різними зацікавленими сторонами, зокрема відвідувачами, місцевими громадами та культурними організаціями. Цей підхід узгоджує музейну діяльність із ширшими культурними та соціальними цілями, забезпечуючи її сталість та актуальність у все більш цифровому світі.

- Інтеграція віртуальних турів, інтерактивних експонатів та цифрових архівів у Музеї Дмитра Яворницького є прикладом прогресивного застосування ІКТ для покращення досвіду відвідувачів та розширення освітньої сфери. Ці цифрові ініціативи не лише забезпечують глибше розуміння колекцій музею, але й відкривають нові шляхи для глобального доступу, долаючи фізичні та географічні обмеження. Однак цей цифровий перехід не позбавлений проблем. Музеї повинні постійно впроваджувати інновації та виділяти ресурси, щоб йти в ногу зі швидким технологічним прогресом та мінливими очікуваннями аудиторії.

- Результати дослідження підкреслюють важливу роль музеїв у сучасному суспільстві. Окрім своєї традиційної функції сховищ історичних артефактів, музеї стали активними учасниками культурного діалогу та освіти, пристосовуючись до нових умов, зберігаючи свою культурну сутність.

- Музей Дмитра Яворницького слугує зразком у цьому плані, демонструючи, як продумане застосування технологій та інноваційних методів може омолодити музейний досвід, зробивши його більш доступним, привабливим та актуальним для сучасної аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бекетова В. М. Приватні музеї в Дніпропетровській області на сучасному етапі. *Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження*. 2015. № 13. С. 198–205. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_met a&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Prikd_2015_13_23 (дата звернення: 06.12.2023).
2. Бекетова В. Музей – Україні всій краса...” (до 160-річчя заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького). *ІКПНМС*. 2009. № 36. С. 116–121. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/1605/18.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.12.2023).
3. Буланова Н. Мамай-фест як інноваційний музейний проект. Роль музеїв у культурному просторі України й світу. : *Зб. матер. загальноукр. наук. конф. з проблем музеєзнавства, присвяч. 160-річчю заснування Дніпропетр. іст. музею ім. Д.І.Яворн., м. Дніпро. 2009.* С. 493–498. URL: https://mamayfest.at.ua/publ/mamaj_fest_jak_innovacijnij_muzejnij_proekt/1-1-0-18 (дата звернення: 08.12.2023).
4. Василенко Д. Бутко Л. Імплементация комунікаційних елементів у роботі музейної установи. *Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*. С. 186 – 197.
5. Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (укр., рос.) : Регламент Орг. Об'єдн. Націй від 14.05.1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_721#Text (дата звернення: 08.12.2023).
6. Дніпропетровський національний історичний музей - Музейні виставки та заходи, опис колекцій, останні новини з музейного життя. *Дніпропетровський національний історичний музей - Музейні виставки та*

заходи, опис колекцій, останні новини з музейного життя. URL: <https://www.museum.dp.ua/uk/> (дата звернення: 20.12.2023).

7. Дніпропетровський національний історичний музей ім. Яворницького. URL: https://www.facebook.com/yavornytskiymuseum/?locale=uk_UA (дата звернення: 20.12.2023).

8. Капустіна Н. І., Бекетова В. М. Віхи музейної біографії: До 160-річчя заснування Дніпропетровського історичного музею імені Д. І. Яворницького. Дніпро, 2009.

9. Капустіна Н., Бекетова В. Музеї Дніпропетровської області на сучасному етапі. Історія і культура Придніпров'я: *Невідомі та маловідомі сторінки*,. 2011. № 8. С. 146–153. URL: <https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/1722/3/15.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).

10. Каталог старожитностей з зібрання Історико-археологічного музею кор-порації «ВЕЕСВІ» (від палеоліту до середньовіччя). Дніпро, 2004.

11. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини : Конвенція Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 16.11.1972 р. : станом на 4 жовт. 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 07.12.2023).

12. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (укр/рос) : Конвенція Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 20.10.2005 р. : станом на 20 січ. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text (дата звернення: 07.12.2023).

13. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 06.12.2023).

14. Маньковська Р. В. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок XXI ст.) : автореф. дис... д-ра іст. наук. Переяслав-Хмельницький, 2017. 42 с. URL: <http://ephseir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/2304/Маньковська-автореферат.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.12.2023).

15. Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні». Головна. URL: <https://jmhnm.org/uk/> (дата звернення: 05.12.2023).
16. Музей і ЗМІ. З досвіду організації співпраці з мас-медіа Дніпропетровського історичного музею - *Дніпропетровський національний історичний музей*. *Дніпропетровський національний історичний музей* - Музейні виставки та заходи, опис колекцій, останні новини з музейного життя. URL: <https://www.museum.dp.ua/uk/article0019/> (дата звернення: 08.12.2023).
17. Музей українського живопису, Дніпро. UA.IGotoWorld.com. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/65815_museum-of-ukrainian-paintings-in-dnipropetrovsk.htm (дата звернення: 05.12.2023).
18. Музей Хреста і фронти ідеології / Музейний простір. Музеї України та світу. Музейний простір. Музеї України та світу. URL: <http://prostir.museum.ua/post/34402> (дата звернення: 05.12.2023).
19. Передерій І. Г., Білан Н. В. Сучасна музейна комунікація в Україні та світі: стан і перспективи розвитку | науковий журнал «бібліотекознавство. документознавство. інформологія». Наукова періодика України. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/150365> (дата звернення: 19.12.2023).
20. Перелік завдань і заходів Програми розвитку культури у Дніпропетровській області на 2017 – 2025 роки : Дод. до рішення від 06.08.2021 р. № 107-7/VII. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Додаток-1-до-дodatka-1.docx> (дата звернення: 08.12.2023).
21. Про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності : Конвенція від 24.06.1995 р. URL: <https://www.unidroit.org/english/conventions/1995culturalproperty/translations/ukrainian.pdf> (дата звернення: 07.12.2023).
22. Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів : Наказ від 21.07.2016 р. № 580. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/360848___360913 (дата звернення: 07.12.2023).

23. Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України : Постанова Каб. Міністрів України від 29.11.2000 р. № 1766. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1766-2000-п#Text> (дата звернення: 07.12.2023).

24. Про затвердження Положення про Музейний фонд України : Постанова Каб. Міністрів України від 20.07.2000 р. № 1147 : станом на 8 лип. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-п#Text> (дата звернення: 07.12.2023).

25. Про затвердження Положення про фондово-закупівельну комісію музею : Наказ М-ва культури України від 21.03.2016 р. № 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0533-16#Text> (дата звернення: 07.12.2023).

26. Про затвердження примірних штатних розписів державних та комунальних музеїв, заповідників та закладів музейного типу : Наказ від 01.08.2012 р. № 823. URL: https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/nakaz_№-823_compressed.pdf (дата звернення: 07.12.2023).

27. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI : станом на 21 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 06.12.2023).

28. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР : станом на 7 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

29. Про ратифікацію Конвенції про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності : *Указ Президії Верхов. Ради Укр. Рад. Соціаліст. Респ.* від 10.02.1988 р. № 5396-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5396-11#Text> (дата звернення: 07.12.2023).

30. Програма розвитку культури у Дніпропетровській області на 2017 – 2025 роки : Рішення від 06.08.2021 р. № 107-7/VII. URL:

https://oblrada.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Додаток_1.docx (дата звернення: 09.12.2023).

31. Савельєва Т. П. Медіатизація в мережевому суспільстві: зміст та тенденції. *Сучасне суспільство*. 2012. Вип. 2. С. 185 – 192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2012_2_26 (дата звернення: 18.12.2023)

32. Сайт Дніпропетровського історичного музею: аналіз інформаційної присутності в мережі Інтернет - Дніпропетровський національний історичний музей. *Дніпропетровський національний історичний музей - Музейні виставки та заходи, опис колекцій, останні новини з музейного життя*. URL: <https://www.museum.dp.ua/uk/article0500/> (дата звернення: 20.12.2023).

33. Свобода Р. У Дніпрі попри війну змогли організувати традиційну акцію «Ніч музеїв». *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dnipro-nich-muzeviv-viyna/32420537.html> (дата звернення: 08.12.2023).

34. У музеї «Машини Часу» встановили рекорд України. *Вісті Придніпров'я*. URL: <https://vesti.dp.ua/u-dniprovskomu-muzeyi-vstanovyly-rekord-ukrayiny-foto/> (дата звернення: 08.12.2023).

35. Хлебнікова А.А. Соціальна мережа як виявлення багатоманітних комунікативних конфігурацій інформаційного соціуму. *Матеріали Між нар. наук.-практ. конф.*, 23–24 листоп. 2017 року. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/mnkonf_255.pdf (дата звернення: 19.12.2023).

36. Як електрик з Кропивницького зібрав колекцію антикваріату на мільйони доларів. *Amnesia.in.ua*. URL: <https://amnesia.in.ua/ilyin> (дата звернення: 04.12.2023).

37. «Museum Night» as a successfulexampleofmuseumcommunication – DOAJ. *Directory of Open Access Journals – DOAJ*. URL: <https://doaj.org/article/145a6322ec7f48ee973f2c5f4e0285c8> (дата звернення: 19.12.2023).

38. *Building a Virtual Museum Community. educationaltechnologystudentsschoolslibrariesteachersparentsstaffdevelopment*. URL: <http://www.fno.org/museum/museweb.html> (дата звернення: 19.12.2023).

39. Milashovska O., Khaustova K. Features of management in the museum. *Economicscope*. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-23> (дата звернення: 19.12.2023).

40. Museum “Making of the Ukrainian Nation” – modern innovative museum of Ukrainian history – Study in Ukraine. Study in Ukraine – Ukrainian State Center for International Education. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/museum-making-of-the-ukrainian-nation-modern-innovative-museum-of-ukrainian-history> (дата звернення: 19.12.2023).

41. Panas N. The use of digital technologies in museum and memory cooperation activities. *Young scientist*. 2019. Т. 6, № 70. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-6-70-49> (дата звернення: 20.12.2023).

42. The Role of Museums in Creating National Community in Wartime Ukraine | Nationalities Papers | Cambridge Core. Cambridge Core. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/role-of-museums-in-creating-national-community-in-wartime-ukraine/B8A0D6AA286C9ADA74F772B3DBF086E9> (дата звернення: 20.12.2023).

43. Transformation Of Museum Communication: Challenges Of Time | European Proceedings. European Proceedings | Home. URL: <https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2020.03.219> (дата звернення: 19.12.2023).